

Finska Krigsbarn

MEDLEMSTIDNING FÖR RIKSFÖRBUNDET FINSKA KRIGSBARN

Argång 19

<http://finskakrigsbarn.se>

Nr 3-4 2014

Sista numret

”Krigsbarnens dag” mer internationell

”En dag för krigens barn” har blivit ”Krigsbarnens dag”. Arrangemanget i Stockholm 20 november blev lyckat och minnesvärt för alla som var med.

Ansträngningarna att få ett internationellt genomslag för ”Krigsbarnens dag” samtidigt med årsdagen av FN:s barnkonvention börjar få resultat.

I London ordnades för tredje året en minnesceremoni vid Westminster Abbey. Professor **Martin Parsons**, University of Reading, hälsar:

”Låt oss hoppas att våra gemensamma ansträngningar – tillsammans med våra vänner i Nederländerna, Tyskland, Sverige och Finland – ska bidra till att det som drabbat barn i tidigare och nu pågående konflikter också i fortsättningen blir allmänt kända.”

I Nederländerna samlades samtidigt barn till holländska medlöpare till sin organisations årsmöte. De inledde programmet med att *”hedra och minnas krigsbarn från tidigare och pågående konflikter; konflikter som de vuxna inte såg någon annan möjlighet att lösa än genom krig. Genom att minnas barnen, de oskyldiga och ofta osynliga offren för krig, vädjar vi till alla dem i länder och internationella institutioner som har möjlighet att välja mellan fred och krig. Vi uppmanar dem att göra sitt yttersta för att skydda barnen. Barn är framtiden.”*

Sidorna 4-5.

75 år sedan första krigsbarnstransporten

Den allra första krigsbarnstransporten från Finland till Sverige skedde 15 december 1939. Det var s/s Nordstjernen som avgick från Åbo med sju mödrar och 24 barn. De anlände till Stockholm 16 december, i dagarna 75 år sedan.

Där var fyra syskongrupper på fyra till sex barn, bland dem fem syskon **Eklund** från Brändö, Helsingfors.

Margit Johansson, Kolmården, har bara vaga minnen av första Sverigeresan:

–Vår far hade dött i tbc i februari 1939. När kriget kom tog vår mor Margit med sig alla fem barnen till Sverige. Vi kom till en familj **Hulthin** i Kolmården och stannade tre månader. (Enligt arkiven skedde hemresan 30 april 1940.)

De var förutom Margit, född 1934, **John**, född 1931, **Börje**, född 1933, **Lars**, född 1937, och **Sven**, född 1939, bara knappt åtta månader gammal. Nu är bara Margit och Sven kvar i livet. *forts på sid 15*

De fem syskonen Eklund i Kolmården 1942, fr v Sven, John, Margit, Börje och Lasse.

Organisationsnummer 878001-7861

Från redaktionen

Krigsbarnens trauma och återseendets glädje, eller kanske vemod, är temat i detta sista nummer av vår medlemstidning.

Det är något som behandlats i tidningen alltsedan den tillkom i nuvarande form 1996. Och så länge det finns krigsbarn, lär det finnas trauman hos dem. Barnläkaren **Lars H Gustafsson** är dock övertygad om att de kan läkas (se sidan 4), och vi kan ju hoppas att han har rätt.

Han var med som expert i Upprättelseutredningen som skulle föreslå åtgärder, och någon sorts ersättning för barn som blivit vanvårdade.

Jag frågade honom varför resultatet blev som det blev, att t ex finska krigsbarn lämnades utanför möjligheten till ersättning.

– Jag och de andra experterna blev lika förvånade, och besvikna. Jag var inte besviken på betänkandet från utredningen, det står jag bakom. Men jag blev besviken på den politiska processen. Man gjorde i lagförslaget flera viktiga avsteg från vad vi föreslagit från såväl vanvårdsutredningens som upprättelseutredningens sida.

Återseendets glädje? Ja, i fallet med **"Kaija"** (sid 12-14) som skickades till Amerika utan att ha en aning om det, blev det visserligen ett återseende efter många år. Men det var mer vemod. Hon betraktar sig som ett krigsbarn även om hennes resa inte ingick i den organiserade verksamheten.

Vemod? Ja, det känns lite vemodigt att skriva detta, min sista "ledare". Men allt har ett slut, och det är bättre att avveckla tidningen i god ordning än tvärtom.

Får jag bjuda på en liten anekdot som avslutning?

För tio år sedan hörde jag någon återge en anekdot i radion. Jag kände igen den, för det är jag själv som är upphov till den.

Här är alltså den ursprungliga sanna versionen: en kväll under min krigsbarnstid fick jag följa med in till Göteborg och lyssna på den kände frikyrkopredikanten **John Hedlund**. Han hade rykte om sig att vara rolig och samlade alltid fullt hus till sina möten.

Visst var han rolig, församlingen vred sig av skratt. Jag satt gravallvarlig på min bänk, så grannen farbror **Frans** – dom hade haft en finsk flicka ett år – frågade: "Tyckte du inte det var roligt?" "Jo" sa jag, "men en kan la behässa sej!"

Hur historien hamnade i radion vet jag inte. Men det känns bra att ha varit till glädje för någon.

Sköt om er!

Kai Rosnell, chefredaktör

I detta nummer: sidan

Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Till de direktanslutna och prenumeranterna	3
Reportage från Krigsbarnens dag	4-5
Hilpi och Väinö, två syskon	6-7
"Fosterlandet" får premiär	8
Marjatta fick oväntat besök	9
Sinnesfrid för far... och syskonen	10-11
Russenkinder söker fäderna	11
Ett annorlunda krigsbarnsöde	12-14
Gunnar och Aarno delar glada minnen	15
75 år sedan första transporten	1 och 15
Krigsbarnens trauma går i arv	16
Ingen ersättning för våldtäkt	17
Vanvårdsutredning i Finland	17
Finlandsresa i spåren efter en far	18
Ingen skillnad på konsekvenserna?	19
Tack Jouko! Välkommen Annette	20
Lundsbrunn 70 år senare	20
Lyckat Göteborgsbesök i Helsingfors	21
Höstträff vid Göta Kanal	21
De har lämnat oss	22
Kainos Sång 25 år	22
Helsingforsföreningen 20 år	23
Sue Saffles bok	23
Inbjudan till Riksmöte 2015	23
Tidningens historia, drömreportaget	24

Medlemskap

Avgiften för medlemskap som direktansluten till Riksförbundet Finska Krigsbarn är SEK 175, att betalas till RFK:s plusgiro 424 54 97 - 5.

Medlemmar i lokalföreningar anslutna till RFK är automatiskt medlemmar även i Riksförbundet.

Direktanslutna i Finland (och övriga världen) kan, om det är lättare, betala 20 Euro till Kai Rosnell, konto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212. Glöm inte att ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen:

Irja Olsson, ansvarig utgivare, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle. Tel 026-167678.

E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout), Köllängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.

E-post: kai.rosnell@comhem.se

Sinikka Ortmark Stymne, Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907.

E-post: sinikka.stymne@bredband.net

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.

Tel: 0413-24236. E-post: t.rossi@outlook.com

Riksförbundets hemsida: finskakrigsbarn.se

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i november 2014.

Ordföranden har ordet

Vänner!

Du har nu i din hand det sista numret av vår medlemstidning "Finska Krigsbarn" i sin nuvarande form och innehåll.

Vi är många som minns de till en början blygsamma men viktiga informationsbladen som Riksförbundet sände oss från starten 1992 som sedan utvecklats till en fullfjädrad journalistisk produkt. Alla medlemmar fick samma information då som nu, och medlemsbladen och sedan medlems-tidningen var de enda som tog vara på våra minnen av kriget och vad det hade fört med sig. Tidningen har även haft en viktig roll i diskussionerna gentemot myndigheterna. Allt detta tack vare vår chefredaktör **Kai Rosnell** och våra kunniga medarbetare. .

Kai är den som präglat tidningen mest under de senaste 16 åren. Han har haft ganska fria händer att forma tidningen och innehållet, och svarat för kontinuiteten. Det har varit ovärderligt när redaktionsmedlemmar, och skribenter har kommit och gått, så även ansvariga utgivare, riksordförandena. Kai Rosnell och jag har haft ett mångårigt och bra samarbete med ömsesidig respekt för varandra och jag hoppas att vårt samarbete fortsätter lika bra. Ett innerligt tack, Kai!

I det här sammanhanget vill jag också tacka alla andra som medverkat

och gjort "Finska Krigsbarn" till den tidning som den är. Era insatser har varit viktiga och uppskattade.

Att tidningen upphör i sin nuvarande form är främst en ekonomisk fråga, men vi kan heller inte blunda för att det finns inga unga krafter som tar över efter oss. Än så länge.

Vår tidning är inte heller längre den enda informationskällan i krigsbarnsfrågor. Numera finns vår hemsida och andra, digitala kanaler för dem som har och kan hantera en dator.

Det första numret av vår nya medlemsinformation kommer ut i slutet av februari, så är det tänkt. Den kommer att innehålla aktuella händelser och foton från lokala föreningar, men även sådant vi är vana att läsa i vår nuvarande tidning.

Riksförbundets arbete för att driva de vanvårdade krigsbarnens rätt till ersättning fortsätter, likaså samlandet av material till vår historia. Vi tar emot bidrag året ut.

"Krigsbarnens dag" den 20 november har högtidlighållits, för andra året i rad, och vi hoppas att det blir en tradition även i andra kommuner, för krigens barn finns i stort sett i varje kommun och krigen bara fortsätter.

Mitt och styrelsens hjärtliga tack till Finlands ambassad, och Finska

församlingen i Stockholm som RFK under många år haft ett samarbete med som präglats av generositet och förståelse för krigsbarnens speciella frågor och krav. Stort tack till **Sinikka Stymne** och gruppen som genomfört arrangemanget.

Efter årsmötet i våras har jag besökt lokala föreningar i Stockholm, Mellansverige och Göteborg. Det har varit minnesvärda och bra möten, ofta med medlemmar som sällan eller kanske aldrig kommer till riksmöten med sina funderingar.

Riksmötena utgör en viktig mötesplats för oss. I maj 2015 träffas vi i Norrköping, hoppas jag. Vi har fortfarande så mycket att säga varandra. Viljan och behovet att berätta sinar aldrig. Det kommer vi att fortsätta med så länge någon är villig att lyssna.

Till slut vill jag rikta mitt tack till styrelsen för ett gott samarbete under 2014. Ert arbete i lokalföreningarna är viktigt, det har jag märkt under mina besök hos er. Ni är outhärliga även för riksstyrelsen.

Jag önskar er alla kära vänner God Jul och Gott nytt år 2015.

Till våra direktanslutna medlemmar

Trevlig fortsättning på hösten och GOD JUL i förväg önskas dig som är direktansluten i RFK, av undertecknad, din nya kontaktperson, som för övrigt är ordförande i Göteborgsföreningen Finska Krigsbarn.

I stället för julbrev, som min företrädare **Maija-Liisa** har brukat skicka dig, får du hälsningen i vår sista utgåva av medlemstidningen i dess nuvarande form.

Fr o m årsskiftet 2014-2015 kommer du att få vår förbunds- och föreningsinformation som **medlemsbrev** i stället. Såsom tidigare meddelats, avgår ju vår chefredaktör **Kai Rosnell** och vi har inte någon som kan/vill axla hans mantel.

Irja Olsson, vår förbundsordförande, ska i fortsättningen sammanställa medlemsinformationen. Det är tänkt att informationsbladen ska utges fyra gånger årligen och årsavgiften ska förbli densamma, alltså 175:-.

Inbetalningsavi biläggs tidningen.

Jag hoppas att du vill fortsätta vara RFK-ansluten och att du ska ha lika stor glädje av kommande Medlemsbrev som du har haft av vår tidning. Hör gärna av dig till mig, via mail, brev eller telefon.

Kielo Bengtsson

Kaprisg 180, 424 44 ANGERED
Tel 031-330 66 65, mobil 0736-388078

E-mail: kielo.bengtsson@comhem.se

Tack, alla våra prenumeranter!

Eftersom denna tidning upphör kan man inte längre prenumerera på den.

Jag vill tacka alla våra prenumeranter i Sverige, Finland och annorstädes för ert stöd och intresse genom åren.

Att så många velat ha vår tidning uppfattar vi som ett godkännande av innehållet och inriktningen.

Om du vill fortsätta att få Riksförbundets medlemsinformation och medlemsbrev kan du bli direktansluten medlem, eller gå med i någon av lokalföreningarna.

Kai Rosnell

Fokus på dagens flyktingbarn

Mycket tacksamt hann sägas när "Krigsbarnens dag" firades för andra gången i Stockholm den 20 november. Först med en minnesstund i Finska kyrkan följt av kaffe, därefter med ett miniseminarium på Finlands ambassad avslutat med trivsamt mingel.

Kyrkoherde **Jukka Laari** talade om barns situation i krig i dag.

– De finska krigsbarnen är inte här för att sörja sitt öde utan för att ställa sina erfarenheter till förfogande, sa han.

(Men samhället eller beslutsfattarna har inte frågat efter våra erfarenheter...)

Finlands nye ambassadör **Jarmo Viinanen** höll sitt anförande omväxlande på finska och svenska. Han påminde om att denna dag firas också 25-årsminnet av FN:s barnkonvention.

– Avsikten är att alltid göra det som är bäst för barnen, sa han.

Han var diskret kritisk till krigsbarnsverksamheten under kriget:

– I dag skulle vi nog handlat på ett annat sätt.

De icke-finskspråkiga missade hans berättelse om sin mor, som återkom till Finland efter två lyckliga år som krigsbarn i Glanshammar.

– Hon kände igen sin mor men kunde inte tala med henne. Hon hade förlorat sitt språk.

Så ambassadören är väl förtrogen med krigsbarnens trauman.

Hilkka Mälarstedt, RFK:s vice ordförande, betonade i sitt anförande att Riksförbundet arbetar för att få "Krigsbarnens dag" i almanackan:

– När vi finska krigsbarn kom till Sverige togs vi emot med öppna armar i svenska familjer. Det vore bra om också dagens flyktingbarn kunde få närmare kontakt med svenska familjer, kanske som ett slags faddrar.

Hon och ordf **Irja Olsson** lade ner

Berättelserna från några av dagens flyktingbarn, fr v Ali Noori, Abdulkar Ahmed och Silan Diljen, gjorde ett starkt intryck på auditoriet. Foto: Ari Kunnari

blåvita blommor vid minnesmärket inne på gården:

– För att minnas våra fäder som offrade sina liv för Finlands självständighet, sa Hilkka.

Minister **Mikael Antell** välkomnade ett välbesatt auditorium på ambassaden och hoppades att detta evenemang skulle bli en tradition.

Barnläkaren **Lars H Gustafsson** berättade att hans familj hade haft ett finskt krigsbarn på 40-talet som han spårade för sent. Men han har kontakt med hans barn, "känns som släkt".

Han hade som representant för Rädda Barnen varit med och förhandlat fram FN:s barnkonvention, så dagen var speciell för honom.

Han förvånade sig över att det inte fanns någon forskning alls gällande de finska krigsbarnen förrän på 80-talet – trots att de funnits där mitt framför näsan på forskarna i 40 år.

– Trauman uppstår vid upplevelsen av våld. Det visar sig att det indirekta

våldet, alltså mot ens närstående, känns värre än det direkta våldet, mot en själv. Det är värre att bli vittne till våld mot föräldrar, syskon, vänner än att själv utsättas för det.

– Det stora hotet är inte att man själv ska dö utan att ens närstående ska dö, att man själv ska bli övergiven, förklarade han.

– Ofta är flykten värre än kriget, och att förlora tron på de vuxnas förmåga att skydda.

Lars Gustafsson talade också om barnens förluster, konkreta förluster som viktiga personer, och absoluta förluster, som förlusten av sitt språk.

– Lika viktigt för flyktingbarn i dag som att lära sig svenska är att behålla sitt modersmål, för att minnas den tiden, sa han. Man ska ha en fungerande vardag, boende, skola, trygg omgivning. Men ett trauma är en mycket komplex företeelse.

forts på nästa sida

Från Norberg kom Kaino Svensson med dottern Carina. Kainos öde är förlagan till Kainos Sång. Foto: Kai Rosnell

Pertti Kavén, Helsingfors, och Anne Eriksson, socialråd på ambassaden och medarrangör av seminariet.

Krigsbarnens dag på väg bli en tradition

– Jag är övertygad om att alla barn-
domstrauman kan läkas, utan undantag.
Men det kan ta tid. Ge inte upp!

Komplexiteten i traumat fick vi ett
handfast konkret bevis på vid panel-
diskussionen efteråt, ledd av **Sinikka
Stymne**, projektledare.

En av deltagarna, en ung man från
Afghanistan som kommit till Sverige
för tre år sedan, hade sitt trauma alldeles
färskt och bemästrade inte situationen.

Men **Silan Diljen**, journalist på SR,
kunde berätta om sin flykt med mor och
lillebror genom minfältet från Turkiet
till Syrien som fyraåring, för över 30
år sedan. Hon har berättat om det bl a
i dokumentärserien ”Min flykt” i radion
som hon ansvarat för.

Abukar Ahmed från Somalia berät-
tade om hur hans bror sålde sin lastbil
för att finansiera flykten. De måste ju
betala till människosmugglare för att
komma ut. Han har sina närmaste kvar
i Somalia men håller hela tiden kontakt
med dem.

I jämförelse med deras berättelser
kan man tycka att vi krigsbarn från
Finland kom lättvindigt undan. Vi
var inte utsatta för samma påtagliga
dramatik eller livsfara.

Irja Olsson framförde hälsningar
från professor **Martin Parsons** som
för tredje året i följd arrangerat en War
Child Memorial Day vid Westminster
Abbey, denna gång med ett 50-tal
deltagare. Även organisationen Sticht-
ing Werkgroep Herkenning i Holland,

som **Gonda Scheffel-Baars** driver,
hade skickat sitt stöd.

Från Finland kom hälsningar från
Pertti Kavén och **Erkki Kokko**, båda
personligen närvarande, med stöd för
projektet ”Krigsbarnens dag”.

Hela projektgruppen var med, för-
utom Sinikka Stymne och Hilikka
Mälärstedt också **Sven-Olof Larsson**,
Eskilstuna, Irja Olsson och **Vieno Mår-
tensson**, Mariestad.

Socialrådet **Anne Eriksson** på am-
bassaden avrundade sammankomsten
med en förhoppning om att ”traditionen”
skulle fortsätta, och inbjöd till mingel
(med vin och typiskt finska snittar).

Seminarier började och slutade med
sång och musik av **Kira Lankinen**,
piano, **Sirkka Hannula**, oboe, och
Freja Drakenberg, sång och piano.

Finska Uutiset (TV 2) och Sisur-
radio gav spridning åt budskapet och
det lyckade evenemanget.

Kai Rosnell

*Ambassadör Jarmo Viinanen har god
kunskap om krigsbarnsproblematiken.
Hans mor vistades två år i Sverige som
krigsbarn.*

Foto: Kai Rosnell

Delar av auditoriet på ambassaden.

Foto: Ari Kunnari

*Lars H Gustafsson är övertygad om att alla barndomstrauman kan
läkas. Här med projektledaren Sinikka Stymne.*

Foto: Ari Kunnari

*Vieno Mårtensson bekantar sig med Abukar Ah-
med från Somalia.*

Foto: Kai Rosnell

Hilpi och Väinö

– berättelsen

om två syskon

”En större timrad loge med inneliggande halmparti, två bodar, en större halmstack, ett nytt tröskverk, en halmpress, fyra cyklar, diverse kläder och skor, ett 20-tal kaniner och tolv höns – allt detta blev lågornas rov vid en häftig eldsvåda ..... på onsdagsförmiddagen. Elden hade anlagts av en 6-årig finsk pojke, som ..... stod redo att ... återvända till sitt hem i Karelen.”

Så inleds en artikel i Vestmanlands Läns Tidning från 5 maj 1943. Brandens förlopp beskrivs ingående liksom släckningsarbetet.

”Elden hade emellertid fått fäste även i en stor halmstack intill och det hela såg ganska hotande ut. Vid ett tillfälle kastade sig elden också över till den närbelägna ladugården, men genom energiskt ingripande från brandmännens och sockenbornas sida kunde denna räddas. Alla djur fördes emellertid ut ur såväl ladugården som stallet. - - -

Värdet av det brunna uppskattas preliminärt till omkring 20.000 kr. Byggnader och redskap voro lågt försäkrade, varför ägaren gör en kännbar förlust.

Man misstänkte redan från början att elden var anlagd av den finske gossen – hade nämligen tidigare haft ”fuffens” för sig med tändstickor – och då t.f. landsfiskalen i Surahammar anlände till gården och frågade honom om han tänt på erkände han omedelbart. - - - Sitt tilltag förklarade han med att ”det var roligt att se det brinna”.

Syskonen **Hilpi** och **Väinö** kom till Sverige från ett samhälle i sydvästra Finland, till en by i en av Västmanlands mindre kommuner den 8 okt 1941. Det var den tredje av de nya barntransporter som började denna höst. Ännu fanns det inga karantäner, utan vidare transport skedde ofta samma dag som båten anlant till Stockholm.

Gick hon i skolan?

Hilpi kom till en småskollärlarinna i byns kyrkskola. Lärarinnan var 35 år och ogift men bodde tillsammans med en syster.

Man kan anta att flickan gått ett par år i finsk skola, och snabbt lärt sig en del svenska de första månaderna. Men det finns inga uppgifter i kommunens skolkataloger om henne. Hon fanns inte heller i liggaren över skolpliktiga barn.

Tidningsartikeln antyder att barnen kunde vara karelare. Familjen hade kanske evakuerats från Näset vid vinterkrigets utbrott 1939. Hilpi hade just börjat skolan. I det kaos som evakueringen innebar avbröts sannolikt hennes skolgång. Vad som hände henne därefter i Finland är okänt.

Fosterföräldrar behövde inte anmäla till kommunen att de hade ett finskt fosterbarn. Det var ett generellt undantag som gällde alla finska fosterbarn. Krigsbarnen blev således inte registrerade någonstans. Och det rådde stor oklarhet i om krigsbarnen omfattades av dåvarande skollag. Det blev fosterföräldrarnas sak att ordna så att barnen ”sattes i skola”.

Beträffande Hilpi kan det ha varit så, att lärarinnan lät flickan följa med på undervisningen utan formell inskrivning – kanske fick hon undervisning hemma

Lillebror Väinö blev placerad hos ett lantbrukarpar på en gård, norr om byn. Dessa var då 51 resp. 44 år gamla och hade vuxna barn, födda på 1920-talet. Den femåriga Väinö fick således fosterföräldrar som var förhållandevis gamla.

Gården var en av de större i kommunen, och familjen tillhörde de mer besuttna. Gårdens relativt ensliga läge gjorde det svårt för pojken att hitta jämnåriga barn och lekkamrater.

Avståndet mellan syskonen var 5-6 km, en ganska lång sträcka för att kunna träffas dagligen. Flera foton med Väinö finns i fosterföräldrarnas fotoalbum. Bland dem ett från Finland med mamman omgiven av flera systrar till Väinö. Ett foto visar Väinö stående vid väggen till logen som han något år senare skulle bränna ner.

Vad hände sedan?

De flesta av oss blev hemkallade hösten 1942 och våren 1943. Uppgiften att Hilpi och Väinö skulle tillbaka till Karelen är fel. Resan gick till orten de kommit ifrån, den 11 maj 1943 med tåg via Haparanda.

De flesta av oss hade starka minnen av den tid då hemresebeskedet kom – oro, glädje, sorg, längtan. Vilka känslor Väinö hade vet vi inte – var det en medveten handling att sätta fyr på logen? Var det besvikelse över att skickas hem?

Det var nog med blandade känslor de svenska fosterföräldrarna vinkade av den olycklige lille Väinö, när han veckan efter reste iväg. Hur mottagandet blev hemma i byn mellan Åbo och Tammerfors är en öppen fråga.

Tapani Rossi

Se även nästa sida!

Jodå, syskonen klarade sig bra!

Hur gick det sedan för **Hilpi** och **Väinö**?

Ett besök på Riksarkivet visar att de två syskonen återkom till Sverige sommaren 1944, men inte till samma ställe som tidigare. Hilpi kom till Balingsta (mellan Uppsala och Enköping), Väinö hamnade i Sundborn i Dalarna. Återresan till Finland skedde i september 1945.

Om Hilpi vet vi att hon gifte sig, flyttade till Sverige, och dog år 2004. Hon fick tre barn, en son och två döttrar.

Vi har spårat upp sonen **Jukka**, bosatt i Falun.

– Det är väl bara två av min mors syskon som ännu är i livet, säger han. Jag har ingen direkt kontakt med dem. Min mor har berättat om branden som Väinö orsakade – det var väl frustration för att han skulle skickas tillbaka till Finland. Men försök få kontakt med hans barn!

Hilpi blev lärarinna

Hilpis äldsta dotter **Tuula** hjälper till att fylla ut bilden av modern:

– Hon kom tillbaka till samma ställe, till lärarinnan. Det är möjligt att hon hämtade hem Hilpi från Balingsta så fort hon fått veta var hon fanns. Vi betraktade henne som vår mormor, jag minns henne väl, vi hälsade på henne ofta när jag var liten.

Lärarinnan dog 1966, när Tuula var sju år.

– Hon uppmuntrade vår mamma att utbilda sig till lärarinna, och det gjorde hon i Helsingfors. Så gifte hon sig och fick barn, men det var ont om jobb i Finland. Lärarinnan ordnade ett lärarjobb för Hilpi i Fagersta där även hennes man fick arbete. Hilpi hade ju lärt sig utmärkt svenska.

Veckotidning

Ett bevis på det: bara några månader efter ankomsten till Sverige skrev hon en berättelse, *”Min första cykel”*, som publicerades i en veckotidning, med kommentaren att flickan efter bara sju månader i Sverige kunde skriva så bra. Cykeln hade hon fått i födelsedagspresent, det måste ha varit i maj 1942.

Familjen kom mycket riktigt från Karelen.

– Min mor har berättat om evakueringen. Hon hade varit i skolan och fått beskedet att skolan var stängd.

Detta foto på Väinö stående vid väggen till den loge som han senare skulle bränna ner har ställts till vårt förfogande av en sonson i fosterfamiljen.

Glädjestrålände kom hon hem och sa att ”Vi har fritt i dag – skolan är stängd!” Hennes mor förmanade henne att inte vara så glad: ”Förstår du inte vad det betyder? Ryssen är här, vi måste fly!”

Evakuering

– Någon timme senare kom ordern. Mormor lagade till lite choklad att dricka, med mjölk. Hilpi skulle just till att diska efter sig när mormor sa: ”Bry dig inte om disken, vi vill inte lämna porslinet diskat till ryssarna”. Det var så märkligt för Hilpi att hon mindes det i hela sitt liv.

– De lämnade hemmet i god ordning, brände inte upp huset eller något sånt.

– Och det där med morbror Väinös anlagda brand hade jag ingen aning om, säger Tuula.

Vi spårar upp Väinös son, bosatt i Visby.

– Jag vet inte så mycket om min fars liv egentligen, säger **Kai Jääskeläinen**. Jag vet att han vistades i Sundborn

som krigsbarn, vi var där någon gång i mitten av 60-talet har min mor berättat.

De träffade bara en granne, fosterfadern hade flyttat från orten. Fostermodern hade dött i början av 50-talet.

Byggnadssnickare

– Det där att han tänt på en loge var helt nytt för mig. Det har far aldrig berättat. Han har inte ens nämnt att han varit i Sverige som krigsbarn en gång före Sundborn.

Väinö utbildade sig i Finland till byggnadssnickare, men flyttade med sin hustru och lille son till Gotland i början av 60-talet. I mitten av 80-talet flyttade han tillbaka till Finland med hustrun och en dotter som föddes i Sverige. Han dog år 2000.

Av allt att döma fick han ett hyggligt liv.

Kai Rosnell

Anna Takanens livsdröm får premiär

”Fosterlandet” ges i Göteborg och Helsingfors

När jag intervjuade **Anna Takanen** våren 2008 för en artikel i denna publikation (MN 2-2008) berättade hon att hon ville sätta upp en pjäs med krigsbarnsmotiv på Göteborgs Stadsteater där hon var chef. Hon visste titeln, ”Fosterlandet”, och vem som skulle skriva pjäsen, **Barbro Smeds**.

Nu, drygt sex år senare, är pjäsen skriven, arbetet pågår med pjäsen som får premiär i Göteborg 20 februari 2015, med Anna Takanen själv som regissör.

Det är en gammal dröm som nu alltså går i uppfyllelse. Det blir Annas sista jobb på Stadsteatern i Göteborg – hon har utsetts till ny chef för Stockholms Stadsteater och lämnar västkusten.

Pappas historia

Men det är inte Barbro Smeds som skrivit, utan **Lucas Svensson**, 41-årig dramatiker med förflutet bl a på Dramaten i Stockholm, nu bosatt i Köpenhamn, men knuten till Stadsteatern i Göteborg.

I pressreleasen beskrivs pjäsen som ”en krönika om en hemkomst”:

”90-åriga Elsa ligger för döden i Helsingfors. I Göteborg försöker barnbarnet Lussa förstå hur hennes farmor kunde lämna bort hennes pappa John när han var liten. Och varför tog hon aldrig tillbaka honom när kriget tog slut?”

John kämpar med att förlåta. Han är ett av tiotusentals finska krigsbarn som blev kvar i Sverige.”

– Det är en historia som bygger på Annas fars öde, berättar Lucas Svensson. Men det finns inslag också från mina morföräldrar som kom från Fjärrkarelen. Morfar deserterade från fortsättningskriget till Sverige.

Samarbete med Helsingfors

Lucas Svensson har inte själv talat med Annas far **Timo**, det är hennes subjektiva berättelse som han har arbetat efter.

Föreställningen arbetas fram i samarbete med Svenska Teatern i Helsingfors, och i april skall den visas i Helsingfors.

Anna Takanen är chef för Göteborgs stadsteater och regisserar ”Fosterlandet”.

Spelar med farmor

I ensemblen ingår flera personer med finska rötter, som **Tanja Lorentzon**, **Alma Pöysti** och **Birgitta Ulfsson**, samt praktikanter från Teaterhögskolan i Helsingfors.

En poäng i sammanhanget: Alma Pöysti spelar farmodern Elsa som ung, Birgitta Ulfsson gör farmodern Elsa som gammal. Hon är Almas egen farmor!

– Pjäsen utgår från barnets perspektiv och problematiserar frågan: Vad är Fosterlandet? Var hör man hemma? säger Lucas Svensson.

Långa samtal

Anna Takanen har alltså haft den här pjäsen i huvudet sedan länge. Hur länge?

– I hela mitt liv, svarar Anna. Det gällde bara att hitta en konstnärlig form att berätta historien. Vi har talat många många gånger, Lucas och jag, om detta.

Tanja Lorentzon spelar Annas ”alter ego” Lussa, **Iwar Wiklander** är John, Annas pappa.

Timo Takanen vet inte vad pjäsen innehåller eller hur hans historia kommer att presenteras. Han tänker närvara vid premiären.

Brödrakonflikt?

Han kom från Puruvesi, Jämsä, nära Tammerfors i maj 1942, fyra år gammal. Hans ett år yngre bror fick stanna kvar i Finland.

– Nästa gång jag träffade honom och min mor var 1955, jag var sjutton år

Lucas Svensson har skrivit pjäsen.

och min bror sexton. Så vi hade ingen gemensam barndom, berättar Timo.

Han gjorde sin finska militärtjänst vid det svenskspråkiga Dragsvik.

– Hade nog tänkt stanna i Finland ett tag efteråt och lära mig språket igen. Men mina släktingar förstod inte det, och jag kunde inte förklara vad jag ville, så ingen hjälpte mig med det. I stället reste jag tillbaka till Sverige, gick i folkhögskola och blev sedan polis.

Fick det bra

Pjäsen innehåller en brödrarelation som alltså har en verklig förebild.

– Jag kom till en bondgård i Halland och fick det bra på alla sätt. Jag blev adopterad när jag var 21 år och då var det inte aktuellt att ändra mitt efternamn, Takanen var etablerat för mig.

Boka alltså 20 februari kl 18 för premiären.

Kai Rosnell

Marjatta fick oväntat besök

Det går inte att glömma att man är ett finskt krigsbarn, som kom till Sverige med en lapp om halsen.

Jag har under många år samlat minnen, foton och berättelser om min resa till Sverige. Jag har haft tur som träffat på äldre personer som kom ihåg hur det var.

Nu plötsligt är det jag som är den äldre. Och för mig okända personer önskar att jag skall berätta hur det var. Ett finskt krigsbarns barn hörde av sig till mig från Finland och önskade träffa mig. Hennes pappa **Seppo** var finskt krigsbarn i Blekinge.

Seppo kom med samma flyg som jag till Eringsboda 19 nov 1944. Han var tvungen att återvända till Finland, men har inte orkat berätta för sina närmaste om hur han hade det under åren han var krigsbarn i Sverige.

Vi lämnade Finland 18 nov 1944 och troligen mellanlandade planet i Bromma för vidare färd till Blekinge.

Seppo var fyra år när han kom och när han var sex år fick han lämna sitt älskade fosterhem och åka tillbaka till Finland. Seppo kunde ingen finska och sina föräldrar kände han inte igen. Och så var det fattigt mot vad det hade varit i det svenska fosterhemmet.

Flaggan i topp

Jag dukade med mina fostertanters hemvävda linneduk och deras fina kaffeservis. Servetterna är Marimekkos, och så den finska flaggan i topp, viktigt när en färdkamrats dotter kommer på besök.

Vi skickades med flyg – det var meningen att vi skulle åkt båt den 12 nov från Åbo – men det blev flyg.

Vi hade en lapp om halsen. Tyvärr har jag inte min lapp kvar. När jag flyttade från mitt fosterhem i vuxen ålder tog jag den inte med mig. Lappen påminde mig om så svåra saker.

När jag sedan efter många år fick arva mitt fosterhem letade jag igenom huset väldigt noggrant – men nej, min fosterfamilj hade slängt den.

Passfotot

Någon gång år 1945 tog man mig till en fotograf i Sölvesborg. Jag fick veta att fotot skulle vara till ett pass för återresa till Finland.

Jag fick ett förtvivlat hysteriskt utbrott och försökte fly från fotoateljén. Dörren fick låsas. Min förtvivlan

Marjatta hos fotografen i Sölvesborg.

var så stor att min underbara svenska fosterfamilj lät mig vara kvar, ja, de struntade i ordern att skicka hem mig. De behöll mig.

Men titta på fotot! Det är en mycket sorgsen och olycklig Marjatta som finner sig och sitter still för att fotot ska bli så bra som möjligt.

I augusti 1946 kom ett brev om att Marjatta Titoff får ”kvarstanna tills vidare”.

Jag slapp åka tillbaka till Finland!

”Vi har letat efter honom”

Under kriget fick vi möjlighet att ta hand om en liten pojke, **Seppo**, som kom som krigsbarn från Finland. Han anlände med flyg till Kallinge, kom till Eringsboda ett par månader och vi kunde hämta honom där den 19 januari 1945. Vi systrar, **Ragnhild** och **Ulla**, var 5 resp 12 år gamla vid denna tid. Vi bodde i ett rymligt hus med stor trädgård i utkanten av Ronneby.

Vi tyckte så mycket om Seppo. Han var nästan jämnårig med mig, Ragnhild, och vi två var mycket tillsammans. Första dagarna pekade vi på varandra och lärde oss namnen, sedan pekade vi på olika saker och jag sa det svenska namnet och Seppo det finska och så skrattade vi. Seppo var en så söt och trevlig liten pojke och vi blev verkligen fästa vid honom och kände honom som familjemedlem.

Brevkontakt

Vår mor och Seppos mor hade god kontakt med varandra via brev. Det var hela tiden meningen att han skulle tillbaka till sin familj och börja skolan i Finland. I augusti 1946 reste han tillbaka och lämnade stort tomrum

Barnhem väntade

Min mamma hade väntat mig vid en busshållplats som hon fått order om. Hon skulle omedelbart sätta mig på ett barnhem, för mammas nye man ville inte ha hem mig.

Jag hade gått under då! Om jag hamnat på ett barnhem är jag övertygad om att jag hade blivit kriminell. Sviket av mamma, sviken av min fosterfamilj... Nej, jag hade inte klarat det.

Ack, efter så många år är det svårt att ta tag i det förflutna. Det rör om – nageltrång i själen!

Seppos dotter satte igång de svåra minnen jag har.

Jag är glad över att Seppos dotter tog kontakt med mig, för ju mer jag bearbetar mina minnen, desto bättre kommer jag att må framöver.

Jag började redan för över tjuugo år sedan att bearbeta mina krigsbarnsminnen. Och jag har märkt att jag mår bra av detta att få prata och skriva av mig och att få träffa andra krigsbarn med liknande upplevelser.

Marjatta Titoff

efter sig. Vi hade sedan sporadisk brevkontakt med Seppos familj några år men i början av 1950-talet upphörde kontakten.

Så gick åren. För ca 18-20 år sedan försökte vi hitta Seppo. Vi tänkte så mycket på honom och undrade hur livet hade blivit för honom. Efter drygt ett år lyckades vi hitta hans adress, skrev till honom men hörde aldrig något från honom.

För drygt två månader sedan blev vi kontaktade av **Säde Ikonen**, föreningen Finska Krigsbarn. Hon talade om att Seppos dotter letade efter oss. Med hjälp av **Kai Rosnell** och hans forskning i gamla arkiv hade man hittat oss.

Telefonsamtal

Det var helt fantastiskt att få detta telefonsamtal. Inte kunde vi ana att det skulle resultera i så underbara och intressanta upplevelser.

Vi fick mailadressen till **Tuula**, Seppos dotter, skrev omedelbart och därmed inleddes en nästan daglig mailkontakt mellan oss under två månader.

”Vi har letat...”

forts från föreg sida

Hon berättade om Seppos liv, bl a att upplevelsen att komma tillbaka till Finland 1946 var en svår tid. Han hade glömt språket och glömt sina föräldrar. Liksom många andra krigsbarn har han gömt undan dessa svåra upplevelser och ville inte ”öppna locket”. Det var anledningen till att han inte svarade på vårt brev. Det var för svårt för honom.

Vi förstår honom fullständigt. Det måste ha varit ett trauma, både att komma hit till Sverige och tillbaka till hemlandet.

Fantastisk vecka

I slutet av september reste Tuula, Seppos dotter, hit och vi fick en fantastisk vecka tillsammans. Vilket fint initiativ av henne!

Vi berättade och hon berättade. Vi körde runt till de platser Seppo varit på, besökte vårt gamla hus och berättade om lekplatser och händelser och Seppos dotter tog foton. Vi for till Eringsboda Brunn och guidades av ägaren. Vi gick igenom de hus där barnen bodde. Inredningen var nästan oförändrad jämfört med 1940-talet.

En dag träffade vi **Marjatta Titoff** i Karlshamn. Marjatta kom som treåring till Eringsboda samtidigt med Seppo men blev kvar i Sverige hela sitt liv. Det var mycket intressant att träffa henne. Hon hade samlat så mycket minnen från krigsbarnstiden, också varit tillbaka på ön i Ladoga, där hon föddes. Hon hade mycket att berätta.

Släktskap

Vi tycker så mycket om Tuula och känner verkligen närhet och släktskap med henne. Det var oerhört värdefullt för oss att få lära känna henne.

Tuula är nu tillbaka i Finland och berättar för sin far. Minnena hos Seppo börjar komma mer och mer, förstår vi av hennes rapporter.

För oss har också minnena från 1940-talet vuxit fram både klarare och mer detaljrika. Det känns svindlande, 70 år har gått, och vi har fått återknyta kontakten med hans dotter. Det var en rörande bild att se henne vid våra föräldrars grav.

Vi har ständig kontakt. Vi hoppas också att lära känna hennes syster. De båda tillhör vår familj nu.

Ulla och Ragnhild

Seppos svenska systrar

Seppos dotter:

Sinnesfrid för far...

Det kan ha varit ett sådant här flygplan som Seppo kom med, en DC-2:a.

Det var aldrig någon hemlighet att min far **Seppo** hade vistats som krigsbarn i Sverige, fast han inte talade om det så ofta. Men för några år sedan fick jag för mig att fråga om han aldrig hade funderat på att ta kontakt med sin svenska familj.

Till min överraskning sa han att de för många år sedan hade skickat ett brev till honom, men han hade inte svarat – det blev bara för mycket för honom.

Det var utgångspunkten för mig.

Jag förstod honom. Men det som blev för mycket för mig, när jag nu visste detta, var tanken på hans svenska systrar som aldrig hörde av honom igen. Skulle jag försöka få kontakt med dem själv?

Facebook-grupp

Jag hittade en Facebook-grupp för krigsbarn och utbytte långa meddelanden med **Säde Ikonen** som startat gruppen. Hon var mycket uppmuntrande och hade många goda synpunkter.

Jag undrade länge om detta var ett alltför privat ämne för mig att snoka i. Efter ett par års funderande hit och dit med ”om” och ”men” satte jag igång. Seppo var inte intresserad, men när jag sa att detta inte agera alls stör mig mycket gav han sitt tillstånd: jag fick agera själv.

Han hade nämnt att han hade en lycklig tid i den svenska familjen och enbart positiva minnen av den, och det gav mig styrka att fortsätta.

Tack vare **Kai Rosnell**, som tog

reda på att båda systrarna ännu levde och fann deras adresser, och Säde som vänligt ringde upp en av dem, **Ulla**, togs första kontakten i juli 2014. Den följdes av dussintals e-postbrev nästan varje dag mellan Sverige och Finland.

Jag berättade för dem om Seppo, om hans liv och familj, och fick veta mycket om den svenska familjen.

Lättnad

Det var en stor lättnad när systrarna förklarade att de förstod Seppo som inte ville resa dit och engagera sig på något sätt. Jag hade oroat mig för att de skulle bli besvikna av det beskedet, och det var det som hade gjort att jag tvekade från början.

Hela tiden höll jag Seppo informerad om vad som pågick, och han ville också höra om sina systrar även om han inte ville kontakta dem direkt.

Inbjudan

Mycket snart fick jag en inbjudan av Ulla och hennes syster att besöka dem i Sverige, och efter två månader gjorde jag det. Inför denna speciella resa kände jag som om jag gick in i en tidsmaskin. Det var nästan surrealistiskt att orsaken till min plötsliga resa till Sverige var något som hade hänt andra människor för 70 år sedan.

Så på hösten landade jag på Ronneby flygplats, samma flygplats där Seppo landade 1944. Det var en underbar vecka! Vi lärde känna varandra, och konversationen som påbörjades

...och för systrarna!

forts från föregående sida

några månader tidigare fortsatte nu i direktversion. Jag fick två nya ”fastrar” och de fick två nya brorsbarn (jag har en syster men hon kunde inte följa med), men först och främst fick de en ny kontakt med sin lille finske bror, via mig.

De bor nära den plats där familjen bodde på 40-talet, så vi åkte dit och tittade på det gamla hemmet och andra ställen där min far vistades som barn. Vi besökte också deras föräldrars grav vilket var mycket viktigt för mig.

Samma erfarenheter

Vi åkte också och träffade **Marjatta Titoff** och en annan finsk kvinna som också varit krigsbarn men aldrig återvände till Finland. Detta var första gången jag träffade andra personer med samma erfarenheter som Seppo, och det var mycket intressant och rörande att höra deras berättelser.

Det var så fint att se denna charmerande vackra trakt i Blekinge. Jag kunde förstå Seppos första reaktion när han kom dit: Var är det för sagobok jag hamnat i?

Det började kännas som om jag besökte några längesedan förlorade nära släktingar. Vi ska hålla kontakt, och det är troligt att vi träffas igen.

Medan jag ännu stod på flygplanstrappan på Ronneby flygfält kände jag det svårt att lämna dem.

Videohälsning

Åter i Finland berättade jag allt om besöket för Seppo, och visade en stor bunt foton som jag tog på alla platser jag besökte, men också en videohälsning

från systrarna. Vi talade om flydda tider och nutiden och han berättade minnen från tiden i Sverige, och om tiden hemma i Finland efter hemkomsten.

Efter ett par veckor ringde jag honom för att höra hur han känner inför detta att denna berättelse kommer i tryck i en krigsbarnstidning. Han tyckte det var en bra idé och att det kunde hjälpa andra med ett likartat förflutet.

Kommit till ro

Seppo hoppas att hans/vår historia kunde uppmuntra andra att göra det-samma: leta upp sina svenska familjer eller finska krigsbarns familjer innan det är för sent.

Än viktigare är att han nu säger att han kommit till ro med sitt förflutna

Utifrån denna erfarenhet kan jag säga till andra i min generation: om du har tänkt på att undersöka dina föräldrars krigsbarnsförflutna – gör det om det är möjligt! Det kan hjälpa krigsbarnet i din familj, men också ge sinnesfrid till den svenska familjen, vilket var främsta orsaken till mitt sökande.

Förståelsen av omständigheterna före, under och efter kriget, generellt och genom personerna du känner, kan förklara många saker i din familj och även i din egen barndom. Kanske ett udda beteende eller personlighet hos dem som varit en del av denna dramatiska barnverksamhet kan bli lättare att förstå och acceptera när man fått veta mer om deras historia.

Tuula

Översättning från engelska:

Kai Rosnell

Russenkinder söker fäderna

I många europeiska länder söker människor födda under efterkrigstiden efter sina biologiska fäder. Så även i Tyskland. Förutom barn till soldater i de västliga styrkorna finns barn till sovjetiska soldater.

Anatoly Rothe hade sökt i tjugo år efter sin far. Han hittade hans grav, och samtidigt nio systrar, i f d republiken Kazakstan i förra Sovjetunionen.

Att vara ”russenkind” innebar ingen diskriminering för Anatoly Rothe. Men andra russenkinder och deras mammor har haft det värre.

Många av dem träffades i maj 2014 i Leipzig, och Rothe engagerade sig i frågan. Han anser sig ha haft tur och vill hjälpa dem som inte haft det.

Under sovjettiden fanns inget sätt att forska om dessa barns fäder. I dag finns organisationen ”Russenkinder”. Ryssland, som öppnade sina arkiv 1990, ger information om fäder, även om de är döda, och deras familjer. Även Kazakstan, Vitryssland och Ukraina gör det.

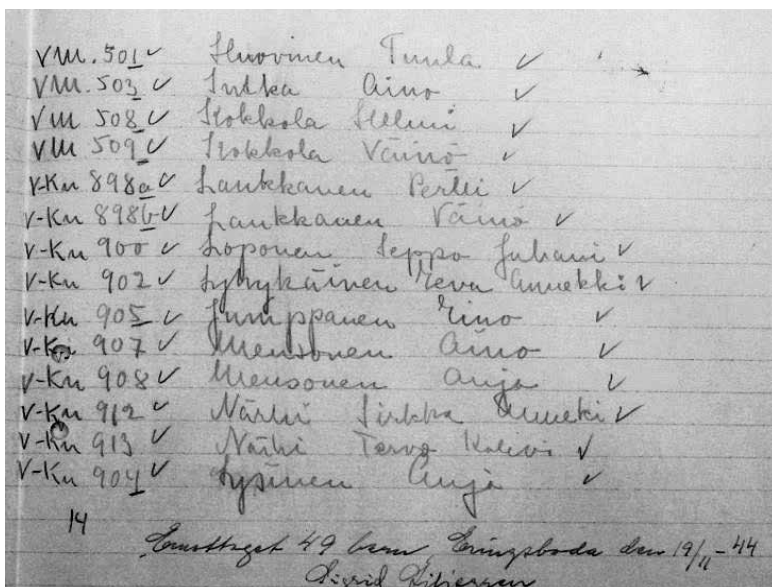
Sovjetiska medborgare var under och efter kriget förbjudna att ingå äktenskap med utlänningar. Många tyska kvinnor blev gravida med sovjetiska soldater, en del som resultat av en kärlekshistoria, andra genom våldtäkt. Barnen blev retade i efterkrigstidens Tyskland, deras mödrar blev socialt utfrysta.

I dag har antalet förfrågningar till Tracing Service/Röda Korset växt. Mammor har berättat för sina vuxna barn, andra har hittat gulnade bilder eller brev efter mammans död, vilket har gett dem antydningar om deras härkomst.

Barn till sovjetiska soldater har bättre odds än många barn till brittiska, franska eller amerikanska fäder i Tyskland. Ryssland svarar i alla fall på förfrågningar, enligt **Henry Rehberg** på Tracing Service i München.

Sinikka Stymne

Lämpliga webbplatser:
russenkinder.de, kriegsboern.dk
bowin.eu, gitrace.org,
besatzungsvaeter.de
kriegskind.de, afroaustria.at
saksalaistensotilaidenlapset.com
(alla med www före).

En del av Seppos transportlista.

Ett annorlunda krigsbarnsöde

Detta är en annorlunda krigsbarnsberättelse. Författaren vill inte framträda med sitt riktiga namn, så låt oss kalla henne Kaija.

”Att skriva detta i min dator har hjälpt mig att bli hel, och att inse att jag som en åtta år gammal flicka inte gjorde något fel utan var ett offer för omständigheterna. Mina egna vuxna barn vet ytterst lite om min historia”, skriver Kaija i ett mail.

”Jag skämdes alltid som om det hade varit mitt fel, ända till denna dag. Mycket få personer känner till någonting om mig. Eftersom jag inte har någon brytning tror alla att jag är född i Amerika och uppvuxen här.

Jag arbetade som administratör för den amerikanska regeringen, och ingen på jobbet visste någonting om mig under 32 år. I november har jag levt borta från Finland och min familj i 66 år, och jag gråter ännu när jag tänker på vad jag har förlorat i livet.”

Här är Kaijas egen berättelse.

Ensam på ett plan – över Atlanten!

Jag föddes i juni 1940 och växte upp på en liten gård i mellersta Finland med mina föräldrar och en äldre bror. Så kom en bror till och slutligen tvillingar, en pojke och en flicka.

Vi odlade vår egen mat, potatis, morötter, kål och kålrot, vi hade flera kor, två hästar, höns och en hund. Vi barn hjälpte till med allting.

Vi plockade smultron, blåbär och hjortron, vi lekte i skogen bland björk och rönn, jag var lycklig.

Vårt liv vändes helt upp och ned när vår far av någon outgrundlig anledning valde att avsluta sitt liv 1 maj 1945. Han var 30 år och lämnade mor ensam med fem små barn, en ofattbar tragedi.

Styvför

Mor hade aldrig arbetat utanför hemmet och där på landsbygden fanns knappast några jobb. Så hon gifte om sig ganska snart och vi fick en styvför.

Efter en kort tid flyttade min äldste bror hemifrån – han var bara tolv år – och blev dräng hos en bonde i byn.

Inte anade jag att jag skulle bli näst i tur att flytta.

Den 9 november 1948 sa vår styvför att han skulle åka till Helsingfors och hälsa på sin syster – ville jag följa med?

Jag mindes min styvfaster som en snäll och omtänksam person, jag hade besökt henne många gånger när hon bodde nära oss i byn. Hon hade alltid sagor att berätta och lekte med oss så det lät som ett äventyr.

Vi besökte henne i hennes lägenhet i ett höghus i Helsingfors. Jag hade aldrig varit i ett så högt hus förr, lägenheten föreföll väldigt stor men ren och välskött.

När jag vaknade i sängen nästa morgon var min styvför inte där. Strax kom en kvinna som jag aldrig

sett förr för att hämta mig. Jag var blyg och rädd för att fråga vart vi skulle, än mindre protestera. Kanske är min generation den sista som gör vad man blir tillsagd, utan att tänka.

Adresslapp

Vi åkte en kort bit med spårvagn till något kontorshus där kvinnan hämtade några papper till mig. Sedan tog hon mig till flygplatsen i Helsingfors.

Jag var åtta år gammal, hade aldrig varit i en riktig stad förut, hade aldrig sett så många bilar eller spårvagnar eller flygplan.

Jag följde med kvinnan in i terminalen där hon lämnade mig. Jag fördes ombord på ett plan, det måste ha varit en flygvärdinna, och fick en sittplats. Hon fäste en papperslapp på min kapp. Många år senare läste jag på lappen mitt namn och att jag ”tillhörde E och H E-n New Your City, NY”.

Chocktillstånd

Jag befann mig i chocktillstånd, kunde inte tala eller fråga vad som skedde. Jag hade ingen aning om att jag skulle lämna mitt hem och min familj för resten av mitt liv. Min mor kramade mig inte ens när vi reste hemifrån. Jag trodde ju att jag skulle åka tillbaka hem efter ett kort besök i Helsingfors.

Kanske var min mor rädd för att jag skulle börja protestera och därför inte berättade för mig att jag skulle resa bort för alltid. Obegripligt, för jag protesterade aldrig mot någonting som vår mor sa.

Snart lyfte planet och jag blev våldsamt flygsjuk. Flygvärdinnan hjälpte mig men jag fortsatte vara sjuk i timtal. Ungefär fjorton timmar senare var vi fortfarande i luften över New York men cirklade runt där för planet kunde inte landa på grund av ett häftigt

stormväder. När bränslet började ta slut fick piloten tillstånd att flyga till Logan Airport i Boston.

Hela tiden var mina tilltänkta adoptivföräldrar kvar i New York och väntade på mig, och jag hamnade i Boston, Massachusetts, en plats som jag inte visste existerade. Jag kunde inte ett ord engelska och kunde inte fråga om någonting, och i Boston kunde ingen finska.

På den tiden tog det minst sex timmar att åka bil från New York till Boston.

Hotell i Boston

På andra sidan mittgången i planet satt ett danskt par som skulle göra ett besök i Amerika. De kunde ingen finska men de var snälla och tog med mig till sitt hotell Copley Plaza där jag fick sova i deras rum över natten. Man lämnade ett meddelande på flygplatsen för mina adoptivföräldrar så att de skulle veta var de kunde hitta mig.

Jag vet fortfarande inte namnet på det vänliga danska paret som tog hand om mig medan jag väntade på att andra främlingar skulle hämta mig.

Exakt 50 år senare tog min man med mig till Boston och Copley Plaza Hotel. Kristallkronan i lobbyn glittrade lika vacker som jag mindes den då för så länge sedan.

Finsk församling

Jag kom till en liten stad i Massachusetts, 11 november 1948. Jag kunde inte ett ord engelska, mina fosterföräldrar kunde ingen finska. Hon talade någon sorts ”fingliska”, han talade engelska med svenska som andraspråk. Så det blev tysta tider för mig!

Församlingen och skolan räddade mig

forts från föreg sida

Det fanns en finsk församling i stan. Pastorn där och hans underbara fru hade kommit från Finland för att starta en kyrka för de många finska invandrarna i området. De två blev mina surrogatföräldrar. De var så vänliga och förstod min svåra belägenhet.

Mormor var där!

Mina fosterföräldrar var båda kring 55 år. Eftersom de var barnlösa måste det ha varit en svår förändring för dem också. I samma flerfamiljshus bodde min riktiga mormor, men jag var förbjuden att träffa henne. Hon var där bara en kort tid, sedan återvände hon till Finland.

Jag var undernärd, vägde bara 20 kilo, hade dåliga tänder som satt löst, och jag var i chock, funderade inte på varför mormor var där.

Jag var fruktansvärt ensam. Jag kunde tänka på mor och mina syskon långt borta på andra sidan jordklotet. Ja, andra sidan jordklotet var ingenting verkligt, det var som ett tomrum. Jag var traumatiserad, rädd för allting

Total isolering

Fruktan beror oftast på okunskap, missförstånd eller oförmåga att få sammanhang i tillvaron. Barn som rycks upp från sina familjer och kastas ut i det okända lider svårt och blir hjälplösa. Känslan av hopplöshet var överväldigande beroende på språkbarriären och det totalt nya sättet att leva. Jag såg ingen utväg.

Effekten av denna förändring blev total isolering. Jag kunde inte uttrycka ens ilska eller hysteri. Chocken var så stor att inte ens en ny docka väckte något gensvar hos mig. Jag bara drog mig tillbaka från allt och sa inte ett ord under lång tid. Jag hörde inte till någonstans. Jag frågade mig vad jag gjorde där, var skulle jag vara, till och med vem är jag?

Inga livstecken

Min mor och mina syskon som jag älskade djupt skrev aldrig och jag kunde inte fatta det. När jag frågade varför jag aldrig fick något brev från min mor sa fostermor att hon kanske har glömt dig eller vill att du ska vara en amerikan nu.

Jag hade skrivit till min familj, men många år senare upptäckte jag att breven aldrig blivit postade. Min fostermor var kanske rädd att om jag hade kontakt med min familj så skulle jag inte vilja vara kvar i Amerika. Mitt förra liv nämndes aldrig, det diskuterades aldrig, som om det inte hade funnits.

Dockan

Jag hade aldrig haft en egen docka, mer än trasdockor som mor gjorde själv. Jag hade aldrig sett en dockvagn eller andra barns leksaker. I mitt nya hem fick jag en vacker docka komplett med vagn. Den var så vacker, jag kunde inte förstå att den var verklig. Dockan var stor som en baby, de vackra blå ögonen slöts när man lade ner henne och slogs upp när man satte henne upp.

Jag visste inte hur man skulle leka med den. Där fanns inga barn som jag kunde tala med så jag kunde inte lära av hur andra barn gjorde när de lekte. Jag satt nog och bara tittade på dockan och dockvagnen, lekte inte med den som fosterföräldrarna hade väntat sig. De trodde att jag inte tyckte om den.

Måste bli tuff

En dag när jag kom hem från skolan fanns dockan inte där. De hade gett den till en annan finsk flicka som just kommit med sina föräldrar från Finland på besök.

Då förstod jag att om jag skulle kunna leva där måste jag bli tuff och inte gråta eller visa sådana känslor. Jag började lära mig överlevnadsstrategier, att aldrig släppa in någon inpå som kunde skada mig igen. Jag lekte att jag var osynlig.

Osynlighetsleken

Förlusten av dockan och dockvagnen var förödande för mig och gjorde mig osynlig första gången. Snart märkte jag att det hjälpte och osynligheten blev min vän. Min lilla stolthet tillät inte att någon fick se mig gråta. Det måste ha hänt någon gång, men inte ofta. Nu förstår jag inte hur jag kunde hålla tillbaka alla mina känslor i min lilla kropp, men jag gjorde det.

Jag uppfostrades i den finska församlingen i staden, besökte gudstjänsten varje vecka. Jag tyckte om musiken i kyrkan, de enkla psalmerna som spelades på orgeln och särskilt kören.

Orgel, körmusik

Jag hade gått söndagsskola i Finland, och en gång hade söndagskollärarinnan tagit oss till en konsert i kyrkan: det var första gången jag hörde en orgel och en riktig kör. Det var en fantastisk upplevelse. Jag minns ännu den underbara klangen. Under hela mitt vuxna liv har jag sedan spelat orgel och piano och sjungit i kör.

Jag började lära mig spela piano och orgel, kunde sitta i kyrkan på söndagseftermiddagarna och öva och öva.

Drömmar

Jag drömde om att resa tillbaka till Finland, att se platsen, huset där jag vuxit upp även om jag var säker på att min familj inte ville ha mig där. Det var alltid samma dröm: bara att se huset och omgivningarna utan att störa någon. Men med tiden förlorade jag mer och mer av mitt språk och jag hade inget gemensamt längre med min familj. Det kändes som om jag skulle leva resten av mitt liv med en kvarnsten om halsen, utan eget val.

Stillheten i den finska församlingen, att höra mitt eget språk, ord som jag förstod trots att jag inte svarade av rädsla för att bli förskjutet igen, började långsamt fungera som bot för mitt sinne. Jag hade blivit chockad till tystnad och förtvivlan, alltid rädd att göra fel, ständigt orolig för allt, utan hopp om en framtid.

Så mycket förändrades i mitt liv på så kort tid att jag förlorade mig själv, visste inte var jag var och vart jag hörde.

forts på nästa sida

To the house and garden, field and lawn
The meadow gate we swung upon
To pump and stable, tree and swing
Goodbye, goodbye to everything.

Robert Louis Stevenson: Farewell to the Farm.

Hon var min mors kusin!

forts från föreg sida

Jag hade mellanlångt hår när jag kom. Snart klipptes det helt kort, jag såg ut som en pojke. Jag skämdes och ville inte ens gå till skolan.

Nästa stora förändring var mitt namn. Efter en kort promenad till rådhuset hade jag fått ett annat förnamn, med ett efternamn som jag inte kunde uttala och inte stava till. Ingen talade om för mig att jag hade blivit adopterad. Jag kände mig förödmjukad för ingenting av mitt gamla jag fick jag behålla.

Tänderna

Jag hade aldrig besökt en tandläkare innan jag kom till Amerika. Snart fick jag komma på en kontroll hos min förste tandläkare. Honom besökte jag varje måndag i nästan ett år, och jag är mycket tacksam för den behandling jag fick där och som räddade mina tänder. De hade varit i ett bedrävligt skick, de var svarta och satt löst.

Jag började skolan i mitten av november, i första klass fast jag hade gått två klasser i Finland redan. Efter en vecka flyttades jag till andra-tredje klass. Till min överraskning kände jag mig mera hemma där bland totala främlingar som snart blev mina vänner.

Lärarna underbara

Lärarna offrade sig helhjärtat för mig

och turades om att läsa med mig. Deras mål var, fick jag höra långt senare, att lära mig uttala korrekt, utan brytning. Deras arbete gav frukt – ingen kan höra att engelska är mitt andraspråk.

Efter första året flyttades jag till fjärde klass, vilket var den årskurs jag borde tillhöra. Det var skönt att komma till en klass med jämnåriga.

Jag tror inte att jag kunnat bli integrerad så fort i samhället utan lärarnas vänlighet och tålmod. De gav mig självförtroende och självkänsla, något som jag saknade totalt de första veckorna i Amerika.

Min nästa skola var en Junior High School. Jag älskade skolan och lärarna. Jag fick pröva på sporter som basketboll och volleyboll, basketgillade jag bäst och spelade genom hela min skoltid.

I hemkunskapen fick jag lära mig matlagning och bakning och hur man hanterar en symaskin, och naturligtvis alla obligatoriska ämnen. Historia var jag särskilt intresserad av. Efter det blev det High School. Jag trivdes utmärkt. Vi var 18 studenter som utexaminerades 1958

Nyhet om min mor

En stor överraskning mötte mig när jag vid arton års ålder skulle ansöka om amerikanskt medborgarskap. I stads- huset skulle jag hämta de papper

som behövdes. När kvinnan i receptionen hade fått all min information kom hon tillbaka och sa att ”du är redan medborgare här – din mor är född här”.

Så plockade hon fram en mycket gammal bok med födelseuppgifter, och visst, där fanns min mors namn och hennes föräldrars namn. Vilken chock för mig!

Senare fick jag veta att min morfar hade dött en kort tid efter, och mormor hade beslutat återvända till Finland eftersom hon inte kunde engelska och inte kunde försörja sig i Amerika.

Ingen hade berättat detta för mig. Det verkade finnas en slöja av hemligheter kring familjeförhållandena på båda sidor om Atlanten.

För att jag skulle vara amerikansk medborgare krävdes att min mor hade bott minst fem år i Amerika och därefter återkommit minst vart femte år.

Jag blev en stolt amerikansk medborgare 9 februari 1959. Mina adoptivföräldrar var inte med vid detta viktiga steg i mitt liv.

Det har så småningom klarnat för mig att min mor och min adoptivmor var kusiner, min mormor – som ju faktiskt var i USA när jag kom dit – var syster till min adoptivmors mor. Men jag hade ingen aning om dessa relationer förrän långt långt senare.

Trots allt: mitt liv är underbart!

Hela tiden i Amerika drömde jag om att resa hem till Finland igen. Jag ville återse huset där jag vuxit upp som barn.

Tillfället kom 1961 när jag var 21 år. Jag hade gift mig och reste med min man till Europa. Vi landade i Tyskland, körde bil genom Danmark och Sverige till Finland.

Hittade huset

Det var midsommar och ljust, och vi körde till huset enbart med hjälp av mitt minne. Men det var sig inte likt, jag var inte helt säker, så vi körde omkring och hittade ett hus med ljus i fönstret. Där fick vi hjälp att hitta rätt. Det visade sig att huset var delvis ombyggt efter en brand.

När jag gick in hade en av mina yngre bröder just kommit hem från en dans – han var hemma på permission från militärtjänsten. Ingen kände igen mig förutom min mor som börjar gråta

och ropa till alla vem jag var. Det var helt kaotiskt.

Jag kunde inte göra mig förstådd på finska längre.

Där var förutom min bror fyra nya halvsyskon, två flickor och två pojkar.

Kontakt med alla

Det visade sig att även mina tre yngre syskon hade fått lämna hemmet tidigt. Vår styvfar ville inte ha ”andras ungar” att försörja. Han fick ju fyra egna barn med vår mor, mina halvsyskon.

Jag har god kontakt med dem alla, vi är som tillhörande samma familj. De har besökt mig här i USA och jag har besökt dem i Finland.

Min yngste bror bor i Alaska. Han besökte mig för fyra år sedan, och då förstod jag hur mycket smärta han hade burit inom sig alla dessa år, precis som jag själv.

Varje gång jag besökte Finland

och träffade min styvfar bad han mig om förlåtelse. Jag förstod inte vad han menade.

Inga anklagelser

Jag har aldrig anklagat min mor för något, för att hon ”deporterade” mig. Jag uppfattade det inte så. Kanske trodde hon att det var det bästa för mig. På den tiden trodde man att gatorna i Amerika var av guld.

Min mor förvånade sig över att jag aldrig sa ett ont ord till henne.

Jag är glad att kunna säga att mitt liv är underbart! Jag har den bästa tänkbara maken, han är min bästa vän, jag har två barn och ett barnbarn som är mitt livs glädje.

Men jag gråter ibland när jag tänker på den barndom som jag förlorade.

Kaija

Översättning och bearbetning:

Kai Rosnell

Gunnar och Aarno delar glada minnen

– Jag har enbart goda och glada minnen av min krigsbarnstid, säger **Aarno Miettinen**, Nystad.

– Och jag tror att många gamla krigsbarn söker orsakerna till sina misslyckanden i krigsbarnstiden, att de blev bortskickade hemifrån. Det tycker jag speglar lite inställningen att samhället är skyldigt.

Aarno Miettinen kom till Sverige första gången hösten 1941. Kom till en krigsbarnskoloni i Latorp herrgård utanför Örero som drevs i samarbete mellan Skånska Cement och Pargas Kalk i Finland. Därifrån kom han till Lugnås i Västergötland hos **Gustav** och **Elin Blomqvist**.

– Jag reste från Villmanstrand som var krigszon på den tiden.

Aarno erkänner att han på ett sätt var privilegierad: han var tvåspråkig och hade inga problem med språket, eller språken. Mor var svenskspråkig

– Jag avverkade första klass i Björsäter småskola. När jag 1943 återvände hem fortsatte min skolgång i andra klass och på finska. Jag kunde tala finska men inte skriva. Jag försökte tillämpa svensk rättskrivning i finsk text, men det gick ju inte. Det tog en termin innan jag fick grepp om den finska stavningen.

Gustav Blomqvist var stins i Lugnås och ansvarig för fördelningen av krigsbarnen i bygden.

”Elins och Gustavs liv under 1900-talet” är titeln på den bok som sonen **Gunnar Blomqvist** skrivit, tryckt och bundit in själv. Hans gamle krigsbarnsbror **Aarno Miettinen** fick ett exemplar av de sju som finns.

Foto: Kai Rosnell

Sommaren 1944 var krigsläget kritiskt i Finland. Då arrangerade **Gustav Blomqvist** det så, på eget initiativ, att både Aarno och hans båda systrar, tillsammans med modern, kom till Sverige för ett drygt halvår. De hamnade i grannfamiljer.

Efter senaste besöket hos **Blomqvists** i Sverige 1973 eller 1974 bröts kontakten. Aarno ”försvann” i Finland.

Blomqvists hade en son, **Gunnar**, som aldrig glömde sin finske ”bror” Aarno.

När **Gunnar Blomqvist** nyligen skrivit en bok om sina föräldrars liv under 1900-talet – där Aarno och hans familj upptar flera sidor text och bilder – ville han hitta Aarno igen.

Han var lätt att spåra.

Han har arbetat som ekonomidirektör för tre varv i Finland, i Nyslott, Rauma och Nystad.

– Det var mitt fel att kontakten bröts, säger Aarno. Jag hade ett snärjigt jobb, och efter det att **Gustav** dog så blev det inte av...

Nu är kontakten åter etablerad. **Gunnar** tog båten över till Åbo och besökte Aarno både i Nystad och i Åbo, där vi hade stämt träff vid Åbo slott.

Och där, på en parkbänk utanför slottet, fick Aarno ett exemplar av den unika minnesboken (det finns bara sju exemplar). Och alla minnena sköljde över honom igen. Enbart glada minnen!

Kai Rosnell

75 år sedan...

forts från sid 1

Sven har inga egna minnen från den tiden, men han minns en del från andra resan till Sverige.

–John, Lasse och jag reste 25 december 1941 med tåg från Helsingfors till Åbo och båt till Stockholm. Sedan blev det en lång bilresa till Kvarsebo där jag hamnade hos tandläkare **Magnell**. Jag minns ännu tandläkarstolen.

Då hade **Börje** och **Margit** rest på privat väg redan i augusti 1941, innan de reguljära barntransporterna började.

Alla syskonen hamnade i samma by och träffades ofta.

Efter något år flyttades **Sven** till prästen **Claes Setterdahl** i Rönö på sydsidan av Vikbolandet, tvärs över Bräviken.

Sven har enbart positiva minnen från tiden där. Och det finns faktiskt en *Sven trivdes bra hos komminister Claes Setterdahl i Rönö.*

kvinna i Rönö som ännu minns honom, **Rut Larsson**. Hon kom mycket väl ihåg komminister **Setterdahl** och ”pojken **Sven** som kom från Finland”.

Margit och **Börje** kom att stanna i Sverige, de övriga bröderna återvände till Finland.

Kai Rosnell

Krigsbarnens trauma går i arv

Jag har ärvt rotlösheten av mina föräldrar.

”Rötterna är i Finland, men lövverket är i Sverige”, sa **Sinikka Ortmark Stymne** på en av våra måndagsträffar förra hösten. De orden träffade mig mitt i hjärtat, för precis så har jag alltid känt det.

Varför? För jag känner mig varken finsk eller svensk.

Både min far och min mor var krigsbarn. De återvände till sina biologiska familjer i Finland efter kriget. Som vuxna kom de tillbaka till Sverige och har sedan flyttat fram och tillbaka ett antal gånger.

Själv har jag också bott både i Finland och i Sverige. Sammanlagt har jag flyttat 16 gånger i mitt liv. Mina rötter är verkligen i Finland, för den finska mentaliteten är dominerande i mitt liv. Hur ofta har jag inte fått höra att ”det märks att du är finne”!

Men jag har bott så länge i Sverige att jag ändå betraktar mig som svensk. Det märkliga är att när jag är i Sverige längtar jag till Finland, men när jag väl är i Finland, känner jag ändå att jag inte hör hemma där heller. Jag är varken finsk eller svensk. Det känns som inget av dem är mitt hemland.

Det är inte enbart rotlösheten som jag ärvt.

Den finska Stålkvinnan

För att förstå mina rötter har jag försökt att sätta mig in i hur livet var för kvinnorna under krigsåren. Jag har nog snart läst alla böcker som finns om vinterkriget och fortsättningskriget. Det är först nu som jag förstår hur militariserade kvinnorna i Finland var.

När männen blev inkallade blev kvinnorna tvungna att lämna sina roller som hemmafruar. Det rådde enorm brist på arbetskraft och därför utfärdades lagen om arbetsplikt, vilket innebar att alla som kunde, skulle arbeta. Det gällde även de allra tyngsta arbetena som männen skötte. Det fanns till exempel många kvinnor som arbetade som stuvare i hamnen och en del som arbetade i gruvor.

Jag läste nyligen en bok som beskrev hur en ung kvinna helt plötsligt blev tvungen att överta ansvaret för gården när pappan och bröderna blev inkallade. Hon fick utföra allt fysisk arbete som en gård innebär helt utan

Ett krigsbarns arv

Påverkan på nästa generation

Anneli Virtanen Dahlberg är 46 år, egen företagare, trädgårdsmästare. I maj i år berättade hon i Sisu-radio om sitt ärvda krigsbarnstrauma, på finska. Och i november berättade hon om det vid Stockholmsföreningens välbesökta månadsträff.

Foto: Kai Rosnell

maskiner eller annan hjälp. Dessutom var längden på arbetsdagarna ibland 10-14 timmar. Utöver allt detta skulle de dessutom ta hand om hemmet, barnen och gamlingar.

För att orka med detta var de tvungna att sätta sina känslor åt sidan, de visade inte öppet sin oro eller sorg. Det var en otroligt hård och tuff uppgift som de utsattes för och det är klart att det formade deras roller som kvinnor. Den här tunga arbetsbördan försvann inte efter kriget; eftersom många män var invaliderade eller traumatiserade fortsatte kvinnorna att bära en stor arbetsbörda.

Det är så jag minns speciellt min mormor, som en outtröttlig stålkvinnor som aldrig vilade, som skötte allt arbete nästan som en karl.

Även jag fick lära mig att man skulle bita ihop, om man kände efter för mycket var man mesig. Vad det gäller rollen som husmor skulle man kunna safta och sylta, man skulle hushålla med allt och ingenting fick slängas.

Både min mormor och farmor var som hämtade ur Martharörelsens hushållskurser som under krigsåren lärde kvinnorna hur man tog vara på allt och klarade sig. Dessa kvinnor var riktiga arbetsmyror och givetvis har deras sätt att sköta saker påverkat mig och min generation. De blev våra förebilder.

Det tysta arvet

Även på det känslomässiga planet finns det ett visst beteende som

påverkat krigsbarnens barn. Forskning har visat att trauman som många barn upplevde under kriget har gått i arv till nästa generation.

Hur då kan man ju undra? De relationer som gav barnen trygghet förändrades helt plötsligt. Många barn förlorade sitt hem och sina föräldrar, deras grundvalar förstördes totalt. De blev tvungna att bli självständiga väldigt tidigt och de litade inte längre på de vuxnas förmåga att ge dem trygghet.

Hur många krigsbarn fick inte höra att de skulle vara ”lydiga och duktiga” där borta i Sverige även om man ville hem? Man lärde barnen att det viktigaste var att härda ut under svåra förhållande och åsidosätta sina egna känslor och behov.

Det var givetvis en överlevnadstaktik som funkade då, men frågan är hur många av dessa har haft kraft och mod att ändra på detta tänkesätt senare i livet när man fått egna barn? Detta är beteenden som man överfört till nästa generation.

Många krigsbarn fick inte hjälp att bearbeta dessa känslor. Man teg om sina upplevelser och skötte sin roll som förälder väldigt mekaniskt. Men barn kan läsa av sina föräldrar även om inget sägs.

Eftersom många krigsbarn inte själva fick uppleva någon trygghet har de haft svårt att ge det till sina barn. I mina kontakter med andra barn till krigsbarn har jag framför allt märkt att de krigsbarn som återvände

Ingen ersättning för våldtäkt

Det blev ingen ersättning till någon av de två första fallen av vanvård av krigsbarn som jag varit med att driva. Det tog Ersättningsnämnden ett och ett halvt år att behandla ansökningarna.

Det första fallet gällde en kraftig misshandel som en flicka utsattes för i sitt fosterhem. Det andra gällde vad som i dag skulle beskrivas som våldtäkt. Det hjälpte inte att det förelåg en tingsrättsdom mot förövaren/fosterfadern som hamnade i fängelse.

Ersättningsnämnden har hittat allt material som finns om personerna. Så här står det i svaret till person nr 1:

”Det finns uppgifter om att hon - - - stod under barnavårdsnämndens tillsyn. Vi har dock inte kunnat finna något beslut om omhändertagande från barnavårdsnämnden.”

I det andra fallet är motiveringen densamma: ”Det finns inget beslut där det framgår att xxx omhändertagits för samhällsvård av barnavårdsnämnden.”

Ett protokoll från barnavårdsnämnden att en kontingent krigsbarn utplacerats på orten, och ett ”erkännande” av barnavårdsnämndens ordförande, att han anvisat just den aktuella fosterfamiljen för flickan, räcker inte för Ersättningsnämnden.

För att få rätt till ersättning måste man kunna visa att man varit **omhändertagen för samhällsvård**, alltså ett protokollfört beslut av barnavårdsnämnden.

Hur illa behandlade flickorna blivit är inte relevant.

Så fungerar Ersättningslagen.

Fram till 17 nov 2014 hade Staten

betalat ut 346 miljoner kronor för vanvården. Ersättningsnämnden har behandlat 2 763 ansökningar av 4 358 inlämnade. 1 385 har fått ansökningen beviljad, 1 378 har fått avslag. Alltså i det närmaste hälften har fått avslag.

Det var ju inte meningen när utredningarna tillsattes. Men skrivningen av lagen blev en halvmesyr som uteslöt och diskriminerade stora grupper av vanvårdade barn, inte bara finska krigsbarn utan även svenska barn som vanvårdats efter 1980.

Vi anser att lagen är en skam för ett rättssamhälle.

Dessvärre finns inga tecken på att den nya regeringen skulle vilja ändra på lagen. Partierna som ingår i regeringen deltog ju själva i överenskommelsen om lagen.

Kai Rosnell

Vanvården i Finland ska utredas

”Utredning över barnskyddets förflutna” i Finland har inletts i höst. I klartext betyder det att vanvården i Finland ska utredas.

Det är Finlands Social- och hälsovårdsministerium som beslutat om utredningen. Uppdraget att genomföra den har gått till Institutionen för historia och etnologi vid Jyväskylä universitet.

”Målet med utredningen är att samla erfarenheter av det finska barnskyddet och speciellt vården utom hemmet åren 1937-1983,” heter det i ett pressmeddelande. ”Utredningen grundar sig på observationer av att vården utom hemmet inte alltid har

kunnat erbjuda de placerade barnen en barndom fri från illabehandling.”

”Huvudsyftet med utredningen är att ge människor möjligheten att berätta om sina egna erfarenheter av barnskyddet. Genom dessa erfarenheter kan man få en uppfattning om det finska barnskyddet från en svunnen tid. Dessutom är ett mål att påverka den nuvarande barnskyddsverksamheten i vården utom hemmet.”

Forskarna vid institutionen i Jyväskylä börjar med att intervjua personer som vill och har något att berätta om ”barnskyddet”. Det centrala materialet i utredningen består av frivilliga

intervjuer. Vem som helst med egna erfarenheter antingen som personal eller som barn vid en barnskyddsanstalt eller i en fosterfamilj på 1930-80-talet kan anmäla sig till en intervju. Alla data behandlas konfidentiellt.

Utredningen ska bli klar våren 2016.

Ingenting sägs om det så småningom kan bli en fråga om ersättning till personer som vanvårdats.

Vill du vara med och bli intervjuad kan du ringa till Jyväskylä universitet på numret 00358-40 805 3930.

Ansvarig för utredningen är professor **Pirjo Markkola**, tel 00358-400 247456.

K.R.

Krigsbarnens trauma...

forts från föreg sida

till Finland och inte stannade hos sina fosterföräldrar fick svårare med sin egen föräldraroll. De slets upp en gång till från tryggheten hos sina fosterfamiljer och skickades tillbaka till ett hem där de kände sig som fullständiga främlingar.

Så var det för mina föräldrar. Deras känslomässiga skador blev kanske något större. Att separeras från sina föräldrar är aldrig lätt och att utsättas för det två gånger är ännu värre. Många av dem lyckades aldrig skapa några nära band till sina biologiska föräldrar, vilket gjort att man haft svårt med nära

relationer även till sina egna barn.

Viktigt att lyssna och förstå

Även jag har haft svårt att handskas med starka känslor eftersom jag aldrig lärde mig hur man gör. En KBT-behandling som jag genomgick för ett tag sedan hjälpte mig att inse att genom att prata om det som känns väldigt svårt blir det mindre laddat för varje gång och till slut kan man prata om det utan att det gör ont. Under behandlingens gång insåg jag också hur mycket min uppväxt som barn till krigsbarn har påverkat mig.

Av helt naturliga skäl vill inte alla tala om det förflutna, men om man gör

det kan traumat bearbetas och stoppas. Många krigsbarn vill inte själva ta upp ämnet och barnen till krigsbarnen är rädda för att det ska upplevas som om man kritiserar den äldre generationens handlingsätt.

Därför är det viktigt att min generation vågar vara mer nyfiken och ställa frågor om kriget, om föräldrarnas upplevelser och vad de fick gå igenom.

Syftet är inte att anklaga någon, utan istället att försöka förstå. Att förstå sin egen bakgrund och sina rötter är att förstå sig själv.

*Anneli Virtanen Dahlberg
barn till två krigsbarn*

Finlandsresa i spåren efter en far

I maj månad i år reste jag, **Kaija Hellevi Gripvall**, född Kekki, till Finland, i sällskap med min kusin **Veikko Kekki** (fotot till höger).

Avsikten med vår resa var att forska efter släktingar, bl.a. den person som sades vara min far. Vi hade namn på honom och hans släkt tack vare kusin Veikkos utmärkta detektivarbete.

Veikkos pappa, min morbror **Arne**, kom som krigsbarn till Sverige samtidigt med mig, men det var inte helt klart för Veikko.

Vi anträdde vår resa med båt från Stockholm lördagen den 17 maj. Väl framme i Åbo satte vi oss i Veikkos stadsjeep och styrde kosan mot Kangasala utanför Tammerfors där **Harri Kekki** bor.

Harri har forskat i namnet Kekki och lyckats samla närmare 400 000 personer i sin databas över släkten. Släktföreningen Kekki har cirka 200 medlemmar, Harri är ordförande. Hans forskning har fört honom ända till 1600-talet.

Harri visade oss runt i trakten, bl.a. det tuberkulosjukhus, Pikonlinna, där min presumtive far vårdades och där han avled.

Vår färd fortsatte vidare mot Jyväskylä, där vi planerat in ett möte med en släkting till min presumtive far. **Jarmo Levy**, med sin dagliga verksamhet vid universitetet i Jyväskylä, tog emot och gav oss information om släkten Levy och deras lantegendomar, som ursprungligen låg utspridda runt Jehkilä by på Suojärvis östra sida i Karelen.

Innan vi skildes åt för kvällen bestämde vi att fortsätta vår diskussion dagen efter i hans sommarstuga i Muurame. Vid vårt farväl sa Jarmo: ”*Jag hoppas vi är släkt*”. Det värmdes mitt hjärta.

I Jyväskylä besökte vi en del kyrkogårdar med döda anhöriga som Kekki, Levy m.fl. samt lokalisera min mors gravplats. Hon dog 1942 och hennes gravsten togs bort 1968, så det var mest gräs hon vilade under.

Vår färd fortsatte mot landsarkivet i S:t Michel, där uppgifterna från Karelen har samlats. Vi fick mycket material att sätta oss in i. Olika släkt-/stamträd där det krävdes koncentration för att få grepp om de olika grenarna. Kopior

av diverse material fick vi också för att kunna studera vid hemkomsten. Självklart fick vi betala en kopiekostnad. Vi fann bl.a. körkortsansökningar, där min morfar **Väinö**, Veikkos farfar, var med. Kul att se foto av honom som yngre.

Vi passade naturligtvis på att bese staden och den fina kyrkan. I taket hängde en lampa av mässing föreställande en julgran. På varje gren satt en lampa, som lyste vackert.

Dags att fara vidare, via Kotka till den fina lilla staden Lovisa, där de bodde som vi skulle ta DNA -prov på för att kunna fastställa släktskapet. De bodde vid en gata med gamla fina trähus i gott skick. Att vi fann dessa släktingar har jag kusin Veikko att tacka för.

De var **Arja**, min eventuella kusin och systerdotter till min pappa, hennes make **Reijo** och deras son **Petri** med hustru **Susanne** och deras båda söner **José** och **David**. Vi blev varmt välkomnade. Vi pratade, visade foton och olika ledtrådar i vårt sökande.

Arja kollade mitt utseende och fann likheter med sin mamma. Susanne pratade svenska och tur var det – jag kan ingen finska, men funderar på att lära mig. Det är inget lätt språk...

Vidarebjöds vi på kaffe och rågbröd med färskrökt lax, en av mina älsklingsrätter. Därefter fick vi tårta för att fira att vi träffats. Efter många kramar och hopp om släktskap skildes vi åt.

I Helsingfors gjorde vi staden och for därefter ut till djuren på Högholmen, ett ställe jag älskar att besöka.

Vår färd gick vidare mot Somero för att besöka **Pirkko**, min älskade morbror Arnes sambo. Pirkko är en glad och positiv person. Det är även hennes dotter **Minna**, som kom på besök.

Innan vi lämnade Finland besökte vi den kyrkogård där morbror/pappa Arnes aska är strödd. Han var sex år äldre än jag, och det var han som tog hand om mig när vi skickades till Sverige som krigsbarn, han som jag alltid känt trygghet hos.

I väntan på DNA-svaret har familjerna i Lovisa och jag gjort ett litet avtal: ”*Är vi släkt så skall det firas, är vi inte släkt skall vi fortsätta att träffas ändå.*”

Utan min kusin Veikkos medverkan med planläggning, språk och annat betydelsefullt, hade resan inte blivit så lyckad som den blev. Jag fick en positiv bild av mitt födelseland och min kärlek till landet är numera stor.

Tack Veikko för allt du gjort för att få en positiv resa med fina minnen!

Kaija Hellevi Gripvall

P.S. Under tiden som denna reseberättelse skrevs, kom även svaren på DNA-testerna.

Dessa visar att jag har fått en **pappa** rent biologiskt, plus dennes släkt. Varje sommar brukar den släkten besöka Suojärvi, sina gamla hemtrakter. För att få delta måste du vara släkt, så nästa sommar lär det bli aktuellt för mig. Där finns min pappas grav med ett stort vitt kors.

Och nu skall vi fira med släkten i Lovisa enligt vårt lilla avtal.

Hellevi, ej längre faderlös

Ingen skillnad på konsekvenserna?

Min artikel i förra numret av "Finska Krigsbarn" tog upp en stor del av de forskningresultat som **Nina Santavirta** och **Barbara Mattsson** presenterade på Nordiska krigsbarnsdagarna i maj: Har effekten av barnflyttningarna varit skadlig ur barnets synvinkel och vilka är långtidskonsekvenserna av evakueringen?

Det uppfattas allmänt att de barn som skickades till Sverige för mer illa än de barn som stannade i Finland. Det finns också forskningsresultat som har kommit fram till att de evakuerade som vuxna har sämre psykisk och fysisk hälsa.

Den forskning som Santavirta utfört mellan syskonpar, sannolikt med bättre forskningsmetoder än tidigare, visar dock att det i dessa avseenden inte föreligger några skillnader mellan krigsbarn i Sverige och syskon som stannat kvar i Finland. Men forskningen pågår så vi vet inte ännu vad den resulterar i.

Tillbaka hem

Nina Santavirta presenterade även forskningresultat om de evakuerade barnens resa hem. De kom i allmänhet till goda hem i Sverige och efter en viss tid av hemlängtan anpassade de sig och trivdes bra.

Avskedet hade varit smärtsamt i Finland, men hemkomsten tillbaka till ett krigshärjat Finland blev kanske ännu värre. De evakuerade barnen hade lärt sig svenska snabbt men glömt bort sitt modersmål, vilket försvårade hemkomsten och framför allt skolgången i Finland. Knappt 20 procent förstod lite finska men pratade inte det språket när de återvände hem. Bara 13 procent behärskade fortfarande sitt modersmål.

Omkring hälften av barnen som ingick i studien ville egentligen inte åka tillbaka hem, och de fann hemresan riktigt smärtsam. Vissa svarade att de inte visste vad återkomsten till Finland betydde och ännu fler mindes ingenting.

Ankomsten hem till Finland var viktig. En del av barnen kände sig rädda, svikna och lättade. Över 60 procent kände sig som familjemedlemmar, nästan 50 procent njöt av ankomsten, men drygt 40 procent längtade (tillbaka?). En del kände sig som utomstående i sina familjer i Finland. De kände sig

Nina Santavirta fortsätter forska.

ensamma och blev inte förstådda.

"När barnen vid krigsslutet återvände hem, utsattes många av dem för hån. De pratade svenska, hade finare kläder, åt med kniv och gaffel och tvättade händerna innan måltiden." (Citat från Santavirtas presentation).

Kontakt med familjen i Sverige

Efter hemkomsten hade 37 procent kontakt som varade hela livet med sina svenska familjer, för 31 procent en längre tid medan 21 procent hade kontakt bara i början efter hemkomsten. Endast 11 procent hade ingen kontakt alls.

De allra flesta hade haft kontakt med sina familjer i Finland under Sverigevistelsen. Att så pass många krigsbarn hade kontakten med sina biologiska familjer i Finland och inte tappade kontakten med sina svenska familjer efteråt, tolkar jag att de var nöjda med vistelsen i Sverige och barnen mådde bra av att familjerna i Finland och Sverige hade kontakt med varandra.

Vad är krigsbarnssyndrom?

Många av våra medlemmar kan bekräfta det som forskarna funnit om krigsbarnssyndromet: Att det var svårt att veta var man hör hemma. Dubbla lojaliteter. Vilken är min riktiga familj? Det kunde också vara svårt att känna förtroende för föräldrarna och man var rädd att bli övergiven, att inte duga.

"Att bli separerad från egna hemmet och familjen ger en viss osäkerhet, odefinierbar egentligen, om att vara älskad eller inte. Hjärtskärande avfärd och en smärtsam känsla av att inte vara en omtyckt familjemedlem. Man hade inte riktigt ett fosterland förrän

man var vuxen och grundade sin egen familj. Inget mor-dotter-förhållande till mamma i Finland och inte heller till Svea-mamma, fast jag hade ledsamt efter henne som barn."

Separation

När jag lyssnade på Nina Santavirta snurrade frågor och antaganden i huvudet: Många av oss krigsbarn hade under krigen levt i såväl Finland som Sverige, inte bara det ena eller det andra.

De egna upplevelserna varierade så klart, men vad de än var så var de starka och farliga händelser för var och en, tänkte jag. Vara rädd i skyddsrummet och lyssna på hur bomberna föll och detonerade, lyssna på luftvärnselden och flygplanens morrande ljud som närmande eller avlägsnade sig, se rädslan hos de vuxna i skyddsrummen, se nedbombade hus på morgonen... Och att uppleva separationen från familjen i Finland, kulturen och språket och åtminstone den första ensamheten i ett annat land.

Många av oss barn mötte kärleksfulla vuxna i Sverige som vi kunde känna oss trygga med, känna omsorg och kärlek men också motsatsen, som vi har bearbetat på olika sätt.

"Som 4-åring förstod man inte varför mor övergav. Ängslan och otryggheten var stor då man hamnade i främmande förhållanden där man inte kände någon och man inte förstod vad folk pratade. Just då man hade anpassat sig och trivdes så blev man övergiven åter en gång. Jag kände mig värdelös och upplevde att jag inte hörde någonstans och jag litade inte på någon"

Jag har svårt att ta till mig resultatet av att de evakuerade barnens separationstrauman inte i vuxen ålder ger annorlunda utslag än för deras syskon som stannade kvar i Finland.

Vad är förklaringen? Hur påverkade barnens ursprungliga svaga socioekonomiska bakgrund deras liv? Det var ju en riskfaktor i sig. Även det att alla finska barn var krigets barn med sina krigserfarenheter.

Går det verkligen att minnas känslor från krigsåren, 65-70 år senare? Skapar vi vår egen verklighet och svarar utifrån den på intervjufrågorna?

En del av oss har bearbetat

forts på nästa sida

Tack, Jouko! Välkommen, Annette!

Riksförbundets styrelse vill rikta ett stort tack till vår kassör **Jouko Rajaniemi** när han nu vid årsskiftet lämnar sitt uppdrag och sin plats i riksstyrelsen i samband med att Gävle-Dala lokalförening upphör.

Jouko Rajaniemi har under många år som kassör ansvarat för Riksförbundets räkenskaper, i två omgångar.

Foto: Kai Rosnell

Jouko har varit med de ekonomiskt goda åren och även de dåliga. Han har bland annat lyckats utverka ett stort ekonomiskt bidrag till RFK för framställande av Riksförbundets och lokalföreningarnas historia.

Han har också organiserat resor till Finland där vi träffat våra krigsbarnsvänner, och Gävle-Dala-föreningen har under hans ledning varit värd för det minnesvärda årsmötet i Bollnäs.

Tack Jouko och lycka till i fortsättningen!

Samtidigt önskar jag och styrelsen Annette Eiserman-Wikström, Göteborg, välkommen i vår krets. Hon tar från 1 januari 2015 över uppdraget som kassör.

Annette är inte själv krigsbarn men hennes man Reino är det.

Irja Olsson

Annette Eiserman-Wikström, tidigare kommunpolitiker i Härryda, har nu lämnat politiken. Foto: Martina Liljedahl

Lundsbrunn 70 år senare

Sex krigsbarn som kom till Lundsbrunn för 70 år sedan har träffats igen på samma ställe: bakre raden Heikki Andersson, Aila Karlsson, Kaija Gustavsson, Pertti Hulkkonen. Främre raden Ritva Garre och Kaarina Borg.

Den 15 september 1944 kom omkring 150 finska krigsbarn till Lundsbrunns badanstalt, nuvarande kurort.

Den 15 september 2014 träffades sex av dem på kurorten och firade 70 år.

Vår resa började den 4 september 1944 med tåg från Elisenvaara i Karelen genom krigets Finland till Vaasa. Därifrån åkte vi med båt till Umeå den 12 september. Det var 409 barn med på båten.

Tåg genom Sverige tills vi kom till Lundsbrunn. Efter skärmbilds- och läkarundersökningar blev vi hämtade av svenska fosterföräldrar och hamnade på olika platser i Skaraborg.

För tio år sedan tog **Pentti Hulkkonen** initiativ till en träff för krigsbarn som kom till Lundsbrunn. Vi kände till varandra och med telefonens hjälp fick vi ihop sex stycken. Tog kontakt med flera vi kände till men av olika anledningar ville de inte vara med.

Vi sex har träffats hos varandra en gång om året och pratat och umgåtts, vilket har varit givande för oss alla.

Till årets träff på Lundsbrunn hade Pentti inbjudit en journalist från Skaraborgs Läns Tidning som var väldigt intresserad av vår historia och skrev en lång och bra artikel om oss med foto.

Ritva Garre

Ingen skillnad...?

forts från föreg sida

det svåra, andra kanske glömt och förträngt. Men resultaten av forskningen tyder också på att både krigsbarnen och deras familjer vidgade sina sociala nätverk som resultat av evakueringen. Flera av oss känner att två kulturer och språk är berikande, att vistelsen i ett annat land har gjort oss mer vidsynta och mer toleranta mot det annorlunda...

Det är en svår och viktig uppgift att forska om hur flykten till ett annat land kan påverka vuxentillvaron. Vi krigsbarn är individer med en komplex bakgrund, men man måste inte vara krigsbarn för att vuxenlivet ska te sig svårt. Vi har antagligen alla svar på frågan om och hur kriget påverkade vår vuxentillvaro. Jag tror att var och en av oss vet också om vistelsen i Sverige hade varit skyddande eller skadlig, då för länge sedan.

Många av oss minns sina tankar under hemresan: Vart är jag på väg? Till vem? Kommer jag att känna igen mamma och pappa och syskon?

Sinikka Stymne

Nina Santavirta fortsätter professor **Singa Sandelin** påbörjade forskning om **"Barnet i stormens öga – krigsbarn då (1939-1945) och nu"**.

Forskningen omfattar olika delundersökningar och metoder som datainsamling och intervjuer med ett urval av barn som stannade i Finland, och barn som evakuerades till Sverige eller Danmark under krigsåren. Datainsamlingarna 2005-2012 omfattar flera studier.

Lyckat Göteborgsbesök i Helsingfors

Vi var 23 morgonpigga och glada GFK:are, som den 25 augusti anträdde bussen, som skulle ta oss till vårt forna hemland och till Helsingfors.

Bussresan förlöpte smidigt, tack vare Klaus, vår chaufför, och i god tid anlände vi till Viking Lines terminal. På färjan var det beställt gemensam buffé, som vi njöt av med god aptit. SMHI hade inte lovat uppehållsväder under vårt besök, men vid vår ankomst till Helsingfors upphörde regnet och solen lyste ända tills det var dags att gå ombord för hemresan.

Någon där uppe måste gilla oss!

Vid terminalen i Helsingfors välkomnades vi av åtta medlemmar från Helsingforsnejdens krigsbarnsförening – vi kände oss verkligen välkomna!

De följde med oss till Riksarkivet, som var vår resas huvudsakliga mål.

Vi guidades där av en av Riksarkivets anställda, **Christina Forssell**, mycket kunnigt och intressant om både verksamheten på arkivet och byggnadernas arkitektur.

En samling glada göteborgare och helsingforsare vid Viking-terminalen.

Efter informationen hämtade vi våra beställda arkivhandlingar som krigsbarn.

Vi, både helsingforsare och göteborgare, förflyttade oss sedan till Salutorget för efterlängtd fika. Saluhallen, som åter var öppnad efter renovering, fick besök av de flesta av oss. Det är något speciellt med

saluhallar i Finland. Jag bara måste dit, oavsett vilken ort jag besöker.

Tyvärr gick dagen för fort och plötsligt var det dags att påbörja hemfärden

TUSEN TACK våra krigsbarnsvänner i Helsingfors, för att ni tog er tid att vara tillsammans med oss! Tack vare er blev vårt besök så lyckat.

Kielo Bengtsson

Höstträff med studiebesök vid Göta Kanal

Torsdag den 11 september samlades ca 24 krigsbarn på Norrqvarn Hotell och konferens för övernattnig.

Redan förra hösten planerade **Aulis Hansson** och **Laila Gustavsson** för en träff där.

Invid kvarnbyggnaden från 1929 ligger barnens egen kanal, en skalenlig modell av Västgötadelen av Göta kanal. Där kan man kliva omkring i sjöarna eller slussa i Forsvik.

Strålande högsommarväder, vänligt bemötande från personalen samt god och närproducerad mat gav plus.

På torsdag eftermiddag guidades vi i Norrqvarns slussområde vid Göta kanal. Slussvakten **Kjell Karlsson** med blanka knappar på kavajen berättade på trevlig västgötska humoristiskt och intressant hur arbetet med kanalen utfördes och om slussarna.

Fredag innan vi skildes åt för denna gång besökte vi Mercedesladan i Lyrestad ägd av **Mats Harrysson**.

Krigsbarnsträffen på Norrqvarn befäste gemenskapen.

Foto: Anders Skoog

Där kan skådas Mercedesbilar från 1950 och framåt. Där finns också kläder, porslin och olika modeller av klockor. Det går inte att beskriva, måste ses. Entréavgiften är frivillig och alla pengar går till välgörenhet.

Besök gjordes även på Lyrestads hembygdsmuseum uppförd av timmer från byggnader vid arbetsstationen i Norrqvarn. När Göta kanal var färdig 1832 revs alla hus som inte behövdes. På museet finns samlingar av olika miljöer uppbyggda som t.ex. lanthandel, skomakeri, vävhörna m.m.

Vi tittade också in på Hova galleri för lokala konstnärer. Under vår och höst presenteras gästutställare. Avslut på träffen blev en guidning med **Lars Göran Ytterberg** vid Gröna Huset, **Stikkan Anderssons** barndomshem. Han var bl.a. ABBA:s manager.

Utanför huset finns numera en byst av Stikkan gjord av lokala konstnären **Jessica Lindholm**.

Som alltid vid våra träffar finns gemenskapen och tillhörigheten.

Marja-Liisa Nordengren

Leila Ulvemo

Ostkustens finska krigsbarnsförenings grundare och mångåriga ordförande **Leila Ulvemo** avled den 19 oktober.

Leila kom med i Riksförbundets arbete 2001 då jag som ordförande frågade om hon kunde tänka sig att bli sekreterare i riksstyrelsen. Hon svarade genast att det kunde hon. När jag lämnade ordförandeskapet 2003 blev Leila Ulvemo min efterträdare.

Vi kommer ihåg Leila som en ambitiös och orädd person. Hon tog ställning, och drev frågor som rörde krigsbarn bl.a. i Utlandsfinländarparlamentet, och som engagerad ordförande utvecklade hon Riksförbundets hemsida och drev den tekniska utvecklingen. Hon var också ansvarig utgivare för hemsidan och MedlemsNytt.

Ostkustens krigsbarnsförening grundades 2001 och hade som mest omkring 70 medlemmar. Föreningen ordnade 2004, medan Leila var riksortdförande, ett mycket uppskattat riksmöte i Oskarshamn. Lokalföreningen lades ner 2008 och Leila engagerade sig i kommunpolitiken.

Jag minns med tacksamhet alla som arbetat för oss krigsbarn. Leila Ulvemo gjorde det under många år. Hon blev 75 år.

Irja Olsson

Birger Hansson

En solig dag i augusti på familjens sommarställe Solvik lämnade **Birger Hansson** plötsligt jordelivet.

Birger och **Marjaana** Hansson har varit Stockholmsföreningen finska krigsbarns medlemmar från början. Birger har varit revisor, först i Riksförbundet finska krigsbarn och därefter i Stockholmsföreningen där Marjaana var ordförande på 1990-talet.

Birgers speciella humor har gett en guldkant åt tillvaron och i föreningsarbetet har han skött sina uppgifter med största noggrannhet.

Begravningen i Högalidskyrkan var vacker, Birgers kista omgärdades med blomsterprakt när Marjaana med barnen **Bo, Claes** och **Caroline** med sina barn tog farväl av honom, liksom övrig släkt och vänner, bland dem krigsbarn.

Vid Birgers bortgång ville Marjaana stödja Stockholmsföreningens verksamhet och hon var helt övertygad att Birger var med henne i beslutet. Den var viktig för båda. "Tänk gärna på Stockholmsföreningen finska krigsbarn eller Läkare utan gränser", stod det i begravningsannonsern.

SFK vill härmed tacka både Marjaana och Birger för deras stöd och insatser.

Sinikka Stymne

Maija Liisa Hedgren

Vår vän och krigsbarnskamrat **Maija Liisa Hedgren** har avlidit, ett par veckor före sin 80-årsdag.

Hon var en av våra flitigaste medlemmar. Trots sina värkande ben var hon alltid glad och positiv. Hon kom ofta med lustiga repliker och vi har skrattat mycket tillsammans.

Hon kom tidigt in i Riksförbundets styrelse som representant för de direktanslutna medlemmarna. Där talade hon varmt för sina vänner. De bodde på många olika håll, men framför allt i Norrland.

På de resor som föreningen anordnat var hon alltid med. Hon gick glatt och spänstigt med hjälp av sina två käppar.

Vi vill minnas Maija Liisa som en god kamrat och vän.

Pirkko Ahlin

Matti Nevalainen

Kära Matti

Redan från början av ditt liv var det en kamp för överlevnad hemma i Finland för drygt 75 år sedan.

Den kampen fortsatte hela livet också i Sverige som du kom till som liten baby. Men, trots de tuffa sjukdomar du tvingades genomgå fick du ett bra liv med en älskande familj.

Vid ett samtal med hustrun **Birgitta** berättade hon att ni två träffats redan under skoltiden. Sen dess var det ni två

i nöd och lust. Du var en glad och trevlig bekantskap full av humor och berättelser. Inte minst den om hur du till slut förenades med din biologiska familj i Finland.

Den storyn kom fram när vi två intervjuades i Sveriges Radios Internationella program om vår krigsbarnstid i Finland. Då berättade du om de gömda breven i låsta lådan från "äiti" och hur du till sist tog kontakt med din familj och dina rötter.

Vi dina systrar/ bröder i Stockholms Krigsbarnsförening är glada att vi fick ha dig hos oss i vår förening.

Gui /Doris Emanuelsson

Länkadresser

till hemsidor för finska krigsbarn:
www.finskakrigsbarn.se
www.sotalapset.fi
www.finnebarn.dk
www.krigsbarn.com

"Kainos sång" 25-årsjubilerar

Teaterpjäsen "Kainos sång" skrevs av **Urban Lindh** 1989 med **Kaino Svenssons** autentiska historia som grund. Den har gått i Sverige, Finland, Danmark och Norge i 25 år.

"Kainos sång" firade 25-årsjubileum på Tampereen Työväen Teatteri med

premiär 16 oktober. En bearbetning har gjorts av **Kati Kaartinen**. Regissören heter **Maarit Pyökäri**.

Föreställningen ges under vintern 4, 11 och 13 december, 29 januari, 5, 13, 14 och 28 februari samt 12 mars 2015.

K.R.

Helsingforsföreningen 20 år

Helsingforsnejdens krigsbarnsförening firar sitt 20-årsjubileum nästa år. Planerat datum är 1 september, en tisdag. Festlokal blir Kiasma, museet för nutidskonst (intill Mannerheimstatyn)..

Programmet är under utarbetande, men kl 12-16 (så att tillresande med båt från Sverige ska kunna delta) behandlas Helsingforsnejden under andra världskriget och barntransporterna i historisk och personlig belysning (även

audiovisuellt) samt föreningens grundande och kamratstödet betydelse.

Festmiddagen med tal, musik och program är planerad till Huvudpostens restaurang (kl 16-20).

Dagen efter, 2.september, planeras en utflykt till Sveaborg klo 11-15.

Festens beskyddare är minister **Jaakko Itoniemi** (krigsbarn, född 1932), tidigare diplomat med ministers titel.

K.R.

Sue Saffles bok ges ut i maj

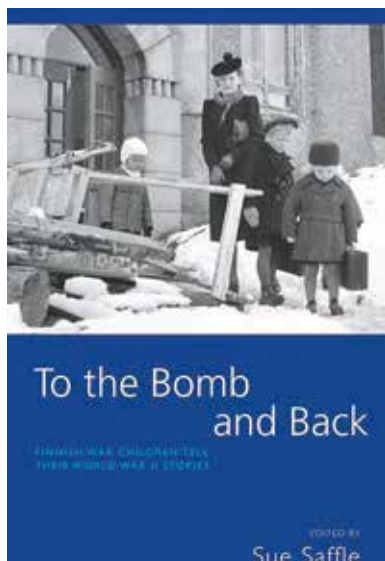
Nu har **Sue Saffles** bokprojekt kommit så långt som att det finns ett omslag färdigt och en presentation på nätet. Titeln blir "To the Bomb and Back" med ISBN-nummer 978-1-78238-658-2.. Boken ges ut av Berghahn Books, Oxford, New York, med planerad utgivning i maj 2015.

Boken ska innehålla 400 sidor, 28 illustrationer och bibliografi.

Sue Saffle har jobbat med boken i flera år, ja allt sedan hon första gången kom i kontakt med föreningen finska krigsbarn för 15 år sedan. Hon har samlat in 39 berättelser, garanterat autentiska.

Priset enligt webbsidan blir 120 US dollar.

K.R.

På gång i lokalföreningarna

Göteborg

Ordinarie träffar andra onsdagen i månaden i brf Alberts lokaler, Ö. Skansgatan 8, Göteborg, kl 15.

21 jan 2015: Asko Salkola berättar. Vårprogrammet inte klart.

Mellansverige

förbereder Riksmötet i Norrköping 16-17 maj 2015.

Stockholm

Ordinarie träffar första måndagen i månaden på Sverigefinska Skolan vid Fridmsgatan 17-19, kl 16.30. Träffar 12.1., 2.2., 2.3. årsmöte, 13.4. och 4.5.

Nätmuseum

Lottastiftelsen, Lottamuseet och Krigsmuseet i Finland har skapat en gemensam hemsida där händelserna i samband med fredsöverenskommelsen 1944 och därefter skildras i text och (även levande) bilder. Där finns text med en del om evakueringen av Karelen.

Sidorna finns på webbadressen: www.lottamuseo.fi/rauhan-jalkeen. En svenskspråkig version ska bli klar i januari 2015.

Krigsbarnsorganisationerna i Finland planerar något liknande om krigsbarnsverksamheten.

K.R.

Finska Krigsbarnsföreningen i Mellansverige inbjuder till Nordiskt Krigsbarnsmöte

Marieborgs Folkhögskola och kursgård, Norrköping
<http://www.marieborg.net/hitta-hit/>
16-17 maj 2015

Program och anmälningsblankett kommer att sändas ut i början av mars 2015.
Välkomna!

Styrelsen för Finska Krigsbarn i Mellansverige

Önskereportaget som inte blev skrivet

Tidningen och dess historia

Under nitton år har denna tidning utkommit regelbundet. Detta är sista numret.

Det startade 1994 med ett enkelt informationsblad till medlemmarna. Det var dåvarande ordföranden **Pertti Molin** som på det sättet ville informera om vad som pågick i Riksförbundet.

När Molin plötsligt avgick tog **Aune Karlsson**, då vice ordförande i RFK, över ansvaret för tidningen. Det första "riktiga" numret kom ut 1996, det första året som en hophäftad samling lösblad, från 1997 som en riktig tidning med häftning i ryggen. Hon hade god hjälp av **Marjatta Balgård** med redigering och tryckning. Året efter fick tidningen ett omslag i färg.

I samband med att jag tog över som redaktör för tidningen (nr 2-1999) fick tidningen en ny professionell vinjett på första sidan, av **Rosita Lindqvist**. Den vinjetten hängde med tills **Anita Aro-Anderssons** vinjett avlöste 2006.

Tidningen trycktes i svartvitt ända tills dåvarande ordföranden **Sinikka Stymne** själv stod för merkostnaden till färgtryck för nr 1- 2011. Hon gjorde också den nya vinjetten.

Det har varit ett mycket intressant och stimulerande arbete. Jag har haft ovärderlig hjälp av övriga redaktionen, och av andra krigsbarn och utomstående skribenter som bidragit med berättelser med anknytning till krigsbarnsverksamheten.

Det har blivit många krigsbarnsöden som kommit fram, både lyckliga och tragiska. Jag tycker att vi har hållit en bra balans.

Tack, alla ni som medverkat till att göra tidningen till det sammanhållande nav för Riksförbundet Finska Krigsbarn som den utvecklats till!

Höjdpunkter? Ja, det är svårt att skilja på händelserna och de artiklar som de fört med sig i tidningen. Den ojämförligt

största händelsen, och den viktigaste, var invigningen av krigsbarnsstatyn i Harparanda i april 2005. Sveriges kung och Finlands president gav glans åt evenemanget.

Av reportagen i tidningen känner jag speciellt för ett par där ett finskt krigsbarn hittat sin far i Finland.

Kaarina Kördel i Sandviken lyckades på egen hand få reda på faderns namn, och med vår hjälp hittade hon också hans grav i Helsingfors.

Ritva Sohlberg i Stockholm fick med hjälp av oss och krigsbarnsvänner i Finland en far som ännu var vid liv, 98 år gammal. Det var en fantastisk känsla att vara med när han skrev på papperet där han erkände faderskapet!

Ritva var med vid faderns 100-årsfest, hon fick två halvbröder och en stor skara kusiner och andra släktingar.

Fallet väckte stor uppmärksamhet och bidrog till den ändring av faderskapslagen som nu håller på att genomföras i Finland.

Önskereportaget som aldrig blev av? Hur vi lyckades finna **Hillevi Näsströms** far!

Han hette **Eetu Lehtonen**, och det finns brev som han skrivit till Hillevis mor. Det sista brevet, till hennes moster (när han fått reda på att modern dött), skrevs någonstans vid fronten nyårsafton 1939. Där lovar han att göra allt för dottern, om han kom levande ifrån kriget.

Något mer livstecken finns inte från honom.

Hillevi Näsström med sin fars brev.

Foto: Kai Rosnell

Vi har hans fältpostadress, men Krigsarkivet har inte lyckats finna uppgifter om den avdelning där han stred, var han hade varit eller om han stupat. Utan födelsedatum eller hemort är det nästan omöjligt att spåra honom.

Sannolikt har han stupat, men namnet finns inte i listan över stupade. Eetu kan ha varit ett smeknamn (för Edvard eller Evert eller något annat).

Vi vet att han var intagen på epidemisjukhus i Jyväskylä en vecka 1936-37, men hans namn finns inte i journalerna där.

Han måste ha gjort sin militär-tjänstgöring i Finland någon gång på 20- eller 30-talet, men jag har inte hittat namnet i de många och tjocka namnlistor jag gått igenom på Krigsarkivet.

En efterlysning i krigsveteranernas publikationer har inte gett någonting.

Eetu Lehtonen fortsätter att gäcka oss. Om någon hittar mig på Krigsarkivet i Helsingfors så vet ni vad jag letar efter.

Kai Rosnell